

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Dopad finanční krize na islandskou ekonomiku a životní
úroveň obyvatelstva**

Zuzana Hlaváčková

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zuzana Hlaváčková

Provoz a ekonomika

Název práce

Dopad finanční krize na islandskou ekonomiku a životní úroveň obyvatelstva

Název anglicky

Impacts of Financial Crisis on Icelandic Economy and Standard of Living

---

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit dopad finanční krize na islandské hospodářství. V práci bude rozebrán charakter ekonomiky Islandu. Budou indentifikovány hlavní příčiny jejího negativního vývoje a nejzávažnější problémy, které ji v roce 2008 a následně době postihly. V práci bude také rozebrán dopad na životní úroveň Islandčanů.

Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Vzhledem k zaměření práce budou informace získávány nejen z českých materiálů, ale podstatné budou i zahraniční. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Významným zdrojem dat je databáze islandské národní banky a islandského statistického úřadu. Využita bude metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy. Pro zhodnocení dopadu krize na životní úroveň obyvatel Islandu bude využito dotazníkové šetření (islandští respondenti).

Doporučený rozsah práce

45-55 stran

Klíčová slova

ekonomika, cyklus, inflace, Island, krize, monetární politika, nezaměstnanost, produkt, životní úroveň

Doporučené zdroje informací

- BOYES, Roger. Meltdown Iceland: Lessons on the World Financial Crisis from a Small Bankrupt Island. New York: Bloomsberg, 2009. 256 s. ISBN 978-1-60819-018-8
- DANÍELSSON, Ásgeir. The great moderation Icelandic style. Reykjavík: Economics Department of the Central Bank of Iceland, 2008. 31 s. ISSN 1028-9445
- HOUSE OF COMMONS TREASURY COMMITTEE. Banking Crisis: The Impact of the Failure of the Icelandic Banks. Londýn: House of Commons, 2009. 54 s. ISBN 978-0-215-52965-7
- JÓNSSON, Asgeir. Why Iceland?: How One of the World's Smallest Countries Became the Meltdown's Biggest Casualty. New York: MCGRAW-HILL Professional, 2009. 230 s. ISBN 978-00-7163-284-3
- KADEČKOVÁ, Helena. Dějiny Islandu. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 320 s. ISBN 978-80-7106-343-8
- MÜNCHAU, Wolfgang. The Meltdown Years: The Unfolding of the Global Economic Crisis. New York: MCGRAW-HILL Companies, 2010. 266 s. ISBN 978-0-0717368-9
-

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Dana Stará, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 29. 10. 2015

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Dopad finanční krize na islandskou ekonomiku a životní úroveň obyvatelstva“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2016

Poděkování

Rád(a) bych touto cestou poděkoval(a) Ing. Daně Staré, Ph.D. za její cenné rady, náměty a nekonečnou trpělivost při psaní této práce. Také bych ráda poděkovala svému okolí za shovívavost.

Dopad finanční krize na islandskou ekonomiku a životní úroveň obyvatelstva

Souhrn

Island byl Vikingy objeven relativně pozdě, až v 9. Století našeho letopočtu. Ze začátku to byla země velmi chudá a závislá na dovozu. Ve 13. Století se dostala pod dánskou nadvládu a po pádu dánského království pod nadvládu norskou. Toto období se nazývalo obdobím temna. Norská nadvláda se nepříznivě projevila na ekonomické situaci Islandu. V 19. století se začala v Dánsku tvořit skupina, zvaná Hnutí nezávislosti. Island získal úplnou nezávislost až v roce 1944. Země je odjakživa závislá na rybolovu a zemědělství. Před rokem 2008 vysocí zástupci islandských bank společně s několika vládními představiteli zajistili velký příliv nekrytého kapitálu do země. To mělo za následek to, že se výrazně zvýšila životní úroveň a že se běžní lidé začali zadlužovat. Situace však nebyla dlouhodobě udržitelná a v říjnu 2008 se celý bankovní systém zhroutil. To mělo za následek zhoršení životní úrovně, velký propad kurzu islandské koruny. Několik politiků a manažerů bank bylo zatčeno.

Klíčová slova: ekonomika, cyklus, inflace, Island, krize, monetární politika, produkt, životní úroveň, nezaměstnanost

Impact of the Financial Crisis on the Icelandic Economy and Standard of Living

Summary

Iceland was discovered by Vikings in the 9th century. In the beginning it was a country very poor and dependent on import. In the 13th century it got under the governance of Denmark and then under Norwegian governance. This era was called The Dark Times. Norwegian governance was bad for Icelandic economy. In the 19th century an organization called The Independence Movement was established in Copenhagen. Iceland gained its independence in 1944. The country is dependent on fishing industry and agriculture since the very beginning. Before the year 2008 the high management of Icelandic banks and high politicians ensured high inflow of unsecured capital into the country. The results were higher standard of living and increasing indebtedness of citizens. The situation was not sustainable in the long term and in October 2008 the whole system collapsed. The standard of living worsened and the exchange rate of Icelandic krona plummeted. Several politicians and managers were arrested.

Keywords

Economy, cycle, inflation, Iceland, crisis, Monetary politics, product, standard of living, unemployment

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3. Teoretická východiska	11
3.1 Historie Islandu	11
3.1.1. Osídlení a politika	11
3.1.2. Kultura Islandu	12
3.1.3. Althing	12
3.1.4. Norská nadvláda ve 13. století	13
3.1.5. Přejchod pod dánskou nadvládu	13
3.1.6. 20. století a získání nezávislosti.....	16
3.2 Bankovní systém a politika	17
3.2.1 Historie bankovního systému.....	17
3.2.2 Politické strany a sféry vlivu	20
3.2.3 Národní hnutí	20
3.2.4 1918 - 1944 Meziobdobí politického uspořádání	21
3.2.5 1944 – 2008 Mezi přijetím ústavy a krizí	22
3.2.6 Silná osmička.....	22
3.3 Vývoj hospodářství před krizí.....	23
3.3.1 Vývoj složení hospodářství.....	23
3.3.2 Vývoj inflace ve 2. polovině 20. století	24
3.3.3 Vývoj HDP na konci 20. století	24
3.3.4 HDI	25

3.4	Islandská krize.....	25
3.4.1	Kořeny a příčiny krize	25
3.4.2	Počátek a průběh krize	27
3.4.3	Následky krize	29
3.4.4	Politika a zatýkání.....	29
3.4.5	Venkovní politika	30
3.4.6	Nové volby.....	30
3.4.7	Ekonomické důsledky.....	31
4.	Vlastní práce	32
4.1	Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů.....	32
4.1.1	Hrubý domácí produkt.....	32
4.1.2	Inflace	33
4.1.3	Vývoj kurzu ISK/USD.....	34
4.1.4	Podíl státního dluhu na HDP	35
4.1.5	Import a export.....	36
4.1.6	Spotřeba domácností.....	37
4.1.7	Průměrná roční hrubá mzda.....	38
4.1.8	Nezaměstnanost	39
4.1.9	Imigrace a emigrace.....	43
4.1.10	Podíl sociálních výdajů na HDP	43
4.1.11	Výsledky parlamentních voleb	44
4.1.12	Cestující na letišti Keflavík.....	45
5.	Diskuze – Výsledky dotazníkového průzkumu	47
6.	Závěr	48
7.	Seznam použité literatury	49
8.	Seznam grafů	55

1. Úvod

Před rokem 2008 byl Island pro běžného Středoevropana tajemnou zemí plnou gejzírů, divoké a nespoutané přírody, ryb, ovcí a vysokou životní úrovní. Býval dovolenkovou destinací pro ty majetnější. Po roce 2008 se obrázek o Islandu poněkud změnil – ze zpráv k nám dolehly informace o krachu, protestech a také o výrazném zlevnění. Islandská ekonomika byla jedna z nejhůře zasažených.

Po několika letech prosperity, růstu a stálého zvyšování životní úrovně obyvatel, po několika stovkách let útrap, nabrala situace na ostrově úplně jiný směr. Nedá se říci, že by byl úplně neočekávaný, ale běžný člověk tomu nevěnoval pozornost a ti, kteří s tím měli co do činění, už vůbec ne.

V důsledku jednání vládních představitelů a vysokých manažerů bank zkolabovaly tři největší islandské banky, které byly v důsledku toho znárodněny. Občané Islandu krizi také pocítili, i když by se téměř chtělo říci, že ne tak tvrdě. Před rokem 2008 se mnoho z nich zadlužilo, protože peníze byly „levné“ a bylo tak snadné si je půjčit. Prudké oslabení měny jim však znesnadnilo splácení půjček a mnohdy se museli zadlužit ještě víc, často až dvojnásobně.

Práce sleduje historii od doby objevení Islandu v 9. století až do doby krátce po krizi, zhruba půlka roku 2009. V praktické části je sledován vývoj ukazatelů mezi lety 2000 až 2014, kdy byla data nejlépe dostupná. Teoretická část je věnována právě historii a příčinám vzniku krize.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zhodnotit dopad finanční krize na islandské hospodářství. V práci bude rozebrán charakter ekonomiky Islandu i vzhledem k historickým a mezinárodním souvislostem. Budou identifikovány hlavní příčiny jejího negativního vývoje a nejzávažnější problémy, které ji v roce 2008 postihly. Cílem práce je odhalit i jiné, než politické a ekonomické příčiny, které ke vzniku krize vedly. V práci bude také rozebrán dopad na životní úroveň Islandů.

2.2 Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Vzhledem k zaměření práce budou informace získávány nejen z českých materiálů, ale podstatné budou i zdroje zahraniční a to jak anglické, tak islandské. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Významným zdrojem dat je databáze islandské centrální banky a islandského statistického úřadu, který je zejména využit jako zdroj dat ke vlastní práci. Využita bude metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy. Pro zhodnocení dopadu krize na životní úroveň obyvatel Islandu bude využito dotazníkové šetření mezi islandskými respondenty.

3. Teoretická východiska

3.1 Historie Islandu

3.1.1. Osídlení a politika

Podle Landnámabók – Kniha o záboru země (zkráceně také Landnáma; informovala o tom, jakou část země si který mořeplavec zabral, obsahuje zhruba 420 záznamů různé délky) byl Island objeven norským mořeplavcem Naddoddem roku 861 n. l. (Balchin, 2008), který proploval severními moři. Je považován za prvního člověka, který stanul na islandských březích, je ale také možné, že jeho objev byla pouhá náhoda. (Kadečková, 2009)

Traduje se ovšem, že Island byl cíleně objeven jako poslední evropská země roku 874 norským mořeplavcem Floki Vildegardsonem. Tento vikinský náčelník se zde jako první pokusil usadit, když v Norsku zuřila občanská válka. Norské osídlení dokazuje genealogický výzkum, 80% islandských mužů je norského původu, přičemž 63 % islandských žen je původu keltského. (The Origin of The Icelanders) Jedním z důvodů této skladby obyvatelstva je to, že norští nájezdníci přijímali keltské ženy za své při drancování keltských osad a námořních střetech. Keltské ženy byly považovány za otroky, velmi záhy však bylo otroctví zrušeno. I tak byl Island založen jako ostrov, na kterém se mohli schovat severští piráti (Vikingové) a národ se odjakživa potácel mezi izolovaností vůči okolí a totální otevřeností, která byla, jak se později ukázalo obzvlášť v oblasti bankovníctví, ne příliš vhodná.

Z Island'anů se nakonec stali usedlíci na ostrově, kde jediné lodě, které měli, byly ty, na kterých připluli a již nebylo z čeho postavit nové. Ostrov sice byl zalesněný, ale dřevo, které zde bylo k dispozici (bříza, jeřabina, osika, vrba), nebylo vhodné pro stavbu lodí či domů a tak jej farmáři vyklučili (Kadečková, 2009). Nedostatek dřeva se projevil i v místní architektuře – tradiční islandský dům je z hlíny a drnů, dřevěné komponenty jako střecha a základní kostra jsou právě z rozbitých lodí.

3.1.2. Kultura Islandu

Islandská kultura je směsicí kultury norské, zčásti keltské a islandské, která se vyvíjela až na místě. Je pověstná zejména svými ságami, které mají známé autory od 12. století a které byly oblíbené v celé Skandinávii (Myers, 2008). V jedné ze ság se projevuje jeden z typických rysů islandské mentality, sága o místním synkovi, který odpluje do Evropy, prosadí se v určitém odvětví ve velkém národě a se slávou a ctí se vrátí na rodný ostrov. Dodnes mladí Island'ané opouští po střední či vysoké škole rodný ostrov, budují kariéru v zahraničí, případně tam založí rodinu proto, aby mohli později opustit i dobře placená místa a vrátit se domů (Jónsson, 2009). V tomto případě se dá statistikám, které Island'any označují za jeden z nejšťastnějších národů na světě, věřit (Hagstofa Íslands)..

3.1.3. Althing

Po zhruba 50 letech od osídlení ostrova Island'ané vytvořili jakési společenství. Toto uskupení nebylo řízeno vládcem, ale legislativní silou, parlamentem Althingem (založen

roku 930), která byla na tu dobu naprosto nevídaná. Islandská republika byla jednoduchá a efektivní, území bylo rozděleno na 39 samosprávných celků, kterým veleli Godi, představitelé, které si obyvatelé jednotlivých celků sami volili. Tito Godi poté zasedali v Althingu. Bylo možné, aby Godi byla žena, pokud našla muže, který za ni mluvil v Althingu. Příslušnost k jednotlivému Godimu nebyla přísně vázána na jednoho Godiho, farmář se mohl „zavázat“ jinému (Karlsson, 2000).

Althing – „Se zákony stavme naši zem“ – motto, které je dodnes vyryto na odznacích islandské policie. Scházel se pravidelně na Sněmovních pláních Thingvellir u řeky Öxará, vždy po dva týdny v době kolem letního slunovratu. Model, který Islandčané zavedli, se podobal norskému, ale byl přizpůsoben modernějším představám o tom, jak by země měla fungovat (Kadečková, 2009). Althing nebylo jen místo konání sněmů, ale také po dva týdny centrum kulturního dění na ostrově, přístup sem měl každý. Byly zde řemeslnické dílny, stánky, urovnávaly se zde neshody a spory mezi obyvateli, předávaly se zde informace mezi místními i mezi cestovateli a své umění zde předváděla řada místních umělců (Kadečková, 2009).

3.1.4. Norská nadvláda ve 13. století

V roce 1252 se po problémech ve vnitřní politice (bojem velmožů o moc nad celou zemí, během kterých postupně přestal fungovat i Althing, snažil norský král vytvořit na Islandu znovu pořádek. Po četných masakrech a dalších politických kotrmelcích se Jarl Gissur Torvaldsson stal zmocněncem norského krále a nastolil v zemi znovu pořádek (Karlsson, 2000). K dohodě s Norskem Islandčany dohnala jednak potřeba mít ekonomicky a politicky silnějšího partnera, hlavně je však pátil nedostatek dřeva na ostrově. Zároveň se ale nechtěli přímo podvolovat jakémukoli králi a bylo pro ně lepší, aby král byl daleko a nevměšoval se do vnitřních záležitostí ostrova a obnovené činnosti Althingu, což se skutečně dělo a pro Island to bylo velmi výhodné. Po malém vojenském nátlaku ze strany Norska se dohoda ustálila na 6 lodích dřeva ročně (Kadečková, 2009).

3.1.5. Přejít pod dánskou nadvládu

Bohužel v Norsku zuřila ve 12. století občanská válka a poté morová epidemie a Norské království bylo tak zesláblé, že nebylo schopné kvótu naplňovat. Mezi Norskem a Islandem rovněž došlo k několika ostrým sporům, co se politiky týče. Islandčané však dřevo

a další suroviny nutně potřebovali a tak se ohledně hospodářské pomoci obrátili na Dánsko. Zároveň rostly styky s Velkou Británií, která jednak nabízela lepší výkupní ceny a vozila ke břehům ostrova zboží, o kterém se ostrovanům předtím ani nesnilo (Karlsson, 2000). Rostoucí četnost těchto styků se samozřejmě dánsko-norskému panovníkovi (Kalmarská unie) Erikovi VII. Pomořanskému nelíbila. Obchod s Anglií se týkal zejména ryb a sýry, která byla potřeba k výrobě střelného prachu. Dánský panovník nakonec poslal roku 1419 flotilu, která by tento obchod zakázala, ale ostrované zákaz jednoduše ignorovali kvůli extrémně výhodným cenám za směnu a zároveň flotila Dánska nebyla natolik silná, aby tu anglickou porazila (Nicol, 1841).

Británie si však chtěla z Islandu udělat vlastní závislé území, až se Dánsko spojilo s Hansovními městy, která byla v té době velmi silná a ozbrojená. Islandané však Dánsko znovu obešli tím, že začali obchodovat s Hansovními městy. Dánsko se tedy opět dostalo mimo hru do té doby, než se Anglie začala zajímat o území více na západ – konkrétně Newfoundland. Ostrované se však stále odmítali podvolit cizí moci (Kadečková, 2009).

Roku 1551 Dánové konečně poslali na Island po zuby ozbrojenou flotilu, protlačili na Islandu Luteránskou víru a dánská armáda zůstávala na ostrově po dlouhá desetiletí. Dánský král si zabral jednu čtvrtinu farem, sirné doly a rybářské přístavy. Vytvořila se zde nová skupina obyvatel – taková, která Dánům pronajímala farmy (Karlsson, 2000). V roce 1602 byl zaveden na Island obchodní monopol ze strany Dánska, který trval více než 200 let, obchodní práva měla pouze města Kodaň, Helsingör a Malmö. Tento monopol znamenal odliv všech výnosů z rybolovu (Kadečková, 2009).

Monopol uvrhl Island vývojově ještě více dozadu, než již byl. Ekonomická situace se výrazně zhoršila a totální izolace zpomalila vývoj všech hospodářských odvětví. Nebylo možné modernizovat rybářské lodě, důlní zařízení. Za kontakt s cizinci platili obyvatelé Islandu velmi vysoké pokuty a výkupní ceny ryb byly hluboko pod normálními evropskými cenami té doby (Lambert, 2015). Island zůstal vývojově v 17. století a obyvatelé si čtením tradičních ság stále dokola připomínali zašlou slávu ostrova. Dětská úmrtnost vysoce převyšovala evropský průměr té doby, dětská úmrtnost do jednoho roku byla 37%, jako vysvětlení se podávalo to, že děti nevyrůstaly na mateřském, nýbrž na kravském mléce (Kadečková, 2009).

I přes vysoké pokuty se ostrované stýkali a obchodovali s Angličany. Roku 1787 byl monopol nakonec zrušen, ale i tak byly nové předpisy tak přísné, že k žádné faktické změně prakticky nedošlo. Vnitřní politická situace se natolik zhoršila, že Althing byl ze Sněmovních plání Thingvellir přesunut do školy v Reykjavíku a nakonec roku 1801 zrušen úplně (Karlsson, 2000).

Styk s Anglií přinesl roku 1807 své hořkosladké ovoce, admirál Nelson připnul po bombardování Kodaně ke břehům ostrova a otevřel zde nové oficiální obchodní příležitosti pro obchod s Anglií. To se změnilo roku 1809, kdy se zde objevil dánský renegát Jörgen Jörgensson, zatknuv místního dánského guvernéra, prohlásil Island za nezávislé území a sám sebe králem. Nicméně jeho vláda měla velice krátkého trvání 6 týdnů a poté, co vyšlo najevo, že k tomuto převratu neměli žádné povolení, z ostrova odpluli (Dally, 1967).

Po několika staletích nadvlády Islandčané pochopili, že nikdy nebudou rovnými partnery pro Dánsko – obzvláště, když byli vývojově velmi pozadu. Většinu 19. století strávili Islandčané dohadováním o nezávislosti území, až nakonec byla roku 1874 věnována Islandu – u příležitosti tisíce let od založení islandského státu - ústava, která svěřovala legislativní i rozpočtovou moc Althingu (ten byl znovu založen roku 1845 po slavnostních volbách). Jedním z důvodů bylo i to, že Island se Dánsku začal prodražovat. To znamenalo, že přeci jen se Island začal modernizovat (Kadečková, 2009).

Pomalou ale jistě rostl počet obyvatel, ale jejich život byl stále nejistý, jedna tvrdší zima stačila k tomu, aby farmářská rodina přišla o veškeré ovce. Takto zchudlé rodiny byly úředně rozpouštěny a přesouvány k bohatším farmářům, kterým tento příliv pracovní síly vyhovoval. Mnoho sedláků a rybářů směřovalo do Nové Země, především Kanady, za lepším výdělkem a celé farmy tak zůstávaly na krku jejich žen a dětí, pokud na ostrově vůbec zůstávali. Celkem odešlo zhruba 9400 obyvatel (Kadečková, 2009). I tak ale norští podnikatelé zakládali na březích ostrova rybářské společnosti a potřebovali pracovní sílu a položili tak základy kapitalismu, jehož hlavní brzdou byl nedostatek oběživa a rozsáhlý směnný obchod (Karlsson, 2000).

Roku 1879 přistály u břehů Islandu britské rybářské lodě poháněné párou a místní rybáři byli „nuceni“ modernizovat – jakmile si lepší loď pořídil jeden, ostatní byli nuceni k tomu samému – rys typický pro rozvojové ekonomiky (Valgardson, 2013). Období

modernizace rybářských společností bylo výrazné až do 1. světové války. Změnil se zejména způsob lovu – nové traulery používaly síť vlečenou po dně. To mělo za následek téměř úplné vyčištění dna v okolí ostrova (Kadečková, 2009).

Rychle se rozvíjela také nová průmyslová odvětví, reprezentovaná malými a středními podnikateli – zpracování vlny, zpracování dováženého dřeva a jiná řemesla. Zemědělci se také začali přizpůsobovat a přestali být úplnými samozásobiteli, jednou z novinek byl ostnatý drát, který jim umožnil ohradit pastviny s nižšími náklady a námahou (Karlsson, 2000).

3.1.6. 20. století a získání nezávislosti

20. léta znamenala příznivé podmínky pro vstup do rybářského odvětví, protože islandské zboží mohlo konkurovat tomu z Newfoundlandu a Norska. Nová generace se nebála investic nehledě na náklady. Roku 1926 byl založen první soukromý rozhlas, který se ale brzy stal státním (Kadečková, 2009). Jiné transformace společnosti již nebyly tak příjemné, venkov se vylidňoval, a zatímco v Reykjavíku žilo v roce 1900 jen 10 % obyvatelstva Islandu, o 30 let později to bylo již 40 %. Ze samostatných farmářů se tak občas stávali městští lidé zcela závislí na vylidňujícím se venkově. Dnes žije v Reykjavíku 50 % obyvatel ostrova (Kadečková, 2009).

Hospodářská krize v roce 1930 zasáhla Island zejména v oblasti vývozu. Rychlý nárůst nezaměstnanosti a střety demonstrujících dělníků s policií daly vyniknout místní nacistické straně. Znovu se přihlásil o slovo starý zákon o rozesílání zchudlých rolníků k bohatším spoluobčanům, který byl ale nakonec za pomoci odborů roku 1934 zrušen (Karlsson, *Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society*, 2000).

Národní snahy Islandu o udržení neutrality vzaly za své, když britská armáda roku 1940 nečekaně obsadila ostrov z obavy, aby je nepředěšili Němci. Britskou armádu brzy vystřídala americká, v Británii byl zapotřebí každý muž. Islandčanům toto vyhovovalo, jednou z kladných externalit americké okupace bylo vybudování mezinárodního letiště v Keflavíku (dodnes je to největší letiště na Islandu) (Karlsson, *Brief History of Iceland*, 2000).

Smlouvu s Dánskem Island vypověděl roku 1944 a na Sněmovní pláni si 25 000 Islandčanů zvolilo svého prvního prezidenta, Jóna Sigurdssona a přijalo svoji ústavu, čímž se Island stal nezávislým (Karlsson, *Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society*, 2000).

Po 2. světové válce se Island stal hlavně díky své výhodné poloze mezi Evropou a Severní Amerikou významným strategickým bodem. Island stál v roce 1951 u zrodu NATO a Spojeným státům americkým bylo dáno povolení na ostrově zřídit námořní základnu, kterou opustili až na konci studené války. Tato základna rozdělila národ na dva nepřátelské tábory, přičemž odpůrci převažovali i přes to, že základna pomohla nastartovat ekonomický život na ostrově. Přátelství mezi USA a Islandem se projevilo jednak během třetí války mezi Islandem a Velkou Británií v 70. letech, kdy loď patřící USA odvěkly ty britské 200 mil od pobřeží ostrova a také v kultuře, při styku s jinými Skandinávci Islandčané vyžadovali komunikaci v angličtině, oproti dřívější dánštině (Kadečková, 2009).

Velikost islandské ekonomiky je dnes zhruba 1/1000 ekonomiky USA a je z ní učebnicový příklad jednostranně, na rybolov, zaměřené ekonomiky (Jónsson, 2009). Téměř všechny komodity se na ostrov musí importovat a je zde velmi malá rozmanitost pracovních příležitostí.

3.2 Bankovní systém a politika

3.2.1 Historie bankovního systému

Při svém založení v roce 1886 byla Landsbanki jediná státem vlastněná banka, jejíž vedení bylo striktně konzervativní a na bankovním trhu se vyskytovalo rovněž 24 různých druhů půjček. Hypotéky tvořily zhruba 50% část portfolia půjček banky. Dánské vklady tvořily druhou největší část portfolia. Úroková míra činila v tu dobu pouhé 1 procento a fixní úroková sazba činila 3,15 % na vklady a 4,15 % na půjčky. Bylo jí zaručeno právo na vydávání fixního objemu oběživa (Jónsson, 2009).

Když v roce 1904 otevřela Islandsbanki svoji první pobočku, byla to taková malá revoluce. Nikdy předtím neměli Islandčané vlastní, čerstvě vytištěné bankovky, vlastní kapitál. Politika Islandsbanki podporovala podnikatele a díky kapitálu plynoucímu z Dánska byla podpora skutečně štedrá. Podmínky financování a výhodné úrokové sazby byly lepší

než ty, které nabízela Landsbanki. Islandští podnikatelé dlouho prahli po kapitálu, a jakmile se jim stal dostupným, neváhali toho využít. Vklady bank se za tři roky ztrojnásobily a investice do rybářského průmyslu přesáhly 110 %, což znamenalo 15 let rychlého ekonomického růstu. Zajímavostí je, že v roce 1900 bylo 70 % úspor poschovávaných v domech Islandců, kdežto o 10 let později se toto číslo zmenšilo na 20 až 30 %. Vklady, které jsou hnacím motorem investic tedy výrazně vzrostly. Šekové knížky se staly běžným nástrojem platby a do dneška je Island a Islandsbanki zářný příklad toho, jak výhody ve finančním sektoru mohou nastartovat pokrok celé země (Jónsson, 2009).

Hlavní klientelu Islandsbanki tvořili rybáři a půjčky, které banka poskytovala, byly především na traulery, sklady a překladiště a místa na zpracování ryb. Jednostranné zaměření klientely se výrazně projevovalo i ve změnách ve vlastním kapitálu banky, nákup jediného trauleru znamenal 3-4 % nárůst vlastního kapitálu. Samozřejmě většina rybářských společností provozovala více než jeden trauler. Problém jediné rybářské společnosti znamenal problém celé banky. Když po dobrých 10 letech výnosů jediná společnost v roce 1914 zkrachovala, Islandsbanki ztratila 25 % svého kapitálu (Sedlabanki Íslands).

Během 1. světové války výrazně rostly ceny potravin (Dr Zweiniger - Bargielowska, Dr Duffet, & Prof. Drouard, 2012) a to se příznivě projevilo i na ceně akcií Islandsbanki, ta se za tu dobu téměř zdvojnásobila. Po zrušení zlatého standardu na začátku války Islandsbanki doslova chrlila bankovky. Do roku 1919 se množství peněz v ekonomice zvýšilo celkem sedmkrát a ceny vzrostly čtyřnásobně. I přes neskutečnou inflaci trvala islandská vláda na tom, aby Islandská koruna (dále jen ISK) byla navázána na Dánskou korunu (DKK) (Kadečková, 2009).

Poválečný vývoj znamenal také velmi rychlý pokles cen na světových trzích, takový, že export Islandu již nestihl pokrýt jeho import, na kterém byl ostrov stále velmi závislý. Roku 1921 však vláda zajistila půjčku od Hambros Bank of England. Naštěstí pokles cen neměl natolik dlouhého trvání, aby se projevil výrazněji, ceny ryb začaly zase růst a ISK oslabila. Jediné, co zůstalo poškozeno, byla pověst Islandsbanki. Parita s DKK byla ztracena a schopnost banky, která byla stále soukromá a dánská, byla v tu dobu často zpochybňována. Práva vydávat bankovky sice byla prodloužena až do roku 1933, ale parlament i tak uvažoval

o založení jiné, nové banky, která by byla výhradně islandská a sloužila jako centrální (Karlsson, Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society, 2000).

Ekonomika Islandu byla ale velmi zranitelná a jako většinově orientovaná na rybářství byla citlivá ke změnám cen ryb na světových trzích a také na nových technologiích (Kadečková, 2009).

V roce 1928 konečně Althing přesunul práva na emisi oběživa do čistě islandské banky Landsbanki a zbavil se tak závislosti na Dánsku. To s sebou však přineslo nevíтанý problém – přísun kapitálu z Dánska se najednou zastavil. V kontextu ekonomické krize roku 1930, která na Island dopadla v rok tisíciletého výročí založení Althingu, to nemohlo dopadnout jinak, než špatně. Dvě z největších rybářských společností zkrachovaly a vzaly s sebou velkou část kapitálu Islandsbanki. Ta žádala Landsbanki o pomoc s likviditou, hlavně pomocí emise dluhopisů, která ale odmítla s odůvodněním, že již tato pomoc proběhla. Problém byl však spíše v konkurenci těchto dvou bank (Jónsson, 2009).

20. ledna 1930 odmítla Landsbanki přijmou jakoukoli bankovku vydanou předchozím emitentem Islandsbanki. Jakmile se toto objevilo v novinách, začal téměř okamžitě hon na úspory. Althing odmítl banku podpořit a tak byla 2. února 1930 s konečnou platností uzavřena. 11. dubna byla znovu otevřena jako Utvegsbanki (Rybářská banka) a byla vlastněna islandskou vládou, dánským Ministerstvem financí, dánskou Privatbanken a Hambros Bank of England. V roce 1930 byla založena ještě třetí státní banka Bunadarbanki (Zemědělská banka) (Jónsson, 2009).

Brzy všechny tři bankovní instituce fungovaly na stejném principu, v radě každé z nich zasedali zástupci jednotlivých politických stran a toto uspořádání zajišťovalo určitou kontinuitu. Přesto se ale dařilo i to, aby banky nebyly závislé na politice. Postupně byly zakládány další bankovní ústavy, roku 1953 Idnadarbankinn (Průmyslová banka),

1961 Verslunarbankinn (Obchodní banka) a v roce 1971 založily místní odbory Althyudubankinn (Lidová banka), přičemž zaměření každé banky je patrné z jejich názvů (Pohl & Freitag, 1994).

Konkurence mezi bankami vyvrcholila „Válkou poboček“. Protože úroková míra byla v tu dobu fixní, jediné, v čem si mohly banky konkurovat, bylo množství poboček. Tři

původní banky rychle ztrácely podíl na trhu a na Islandu byl podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v bankovním sektoru srovnatelný se Švýcarskem. Rybářská banka ztratila v roce 1985 velkou část svého kapitálu krachem jediné rybářské společnosti a vláda se o ni musela velmi intenzivně starat. V roce 1988 tři soukromé banky byly natolik mocné, aby Utvegsbanki koupily a spojily se do jediné, kterou pojmenovali Islandsbanki, později Glitnir (Jónsson, 2009).

Odtržení islandského bankovníctví z moci Dánska znamenalo určitý pokrok k suverénnosti, o kterou se Island snažil již od založení Althingu. Právě poválečný vývoj byl velmi příznivý a banky na Islandu získávaly na dobré pověsti a hlavně sebevědomí.

3.2.2 Politické strany a sféry vlivu

Do 20. století na Islandu politické strany v podstatě neexistovaly. V 19. století se na Islandu a v Kodani zformovalo pouze národní hnutí, které mělo chránit zájmy ostrovanů před Dánskem. Národní identitu si Islandčané žijící a studující právě v Kodani připomínali zejména čtením starých ság o slavné minulosti jejich předků.

3.2.3 Národní hnutí

Islandské národní hnutí započalo založením Islandské literární společnosti v Kodani roku 1816 (Kadečková, 2009), ta začala ještě téhož roku fungovat i v Reykjavíku. Společnost vydávala také časopis Skírnir, který byl hlavním zdrojem informací o zahraničí, vychází dodnes. Islandskou literární společnost následovala v roce 1830 Královská společnost pro severské nauky a obě tyto společnosti se staly odrazíštěm boje za sebeurčení (Karlsson, Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society, 2000).

Významnou postavou národního hnutí se stal Jón Sigurdsson, student univerzity v Kodani a odborník na islandskou literaturu, ač nikdy žádný titul nezískal. Velmi se angažoval v otázce obnovení Althingu a prosazoval jeho umístění v Reykjavíku a chtěl jej reorganizovat podle britského vzoru.

Jeho tužby se naplnily v roce 1843, kdy dánský král vydal povolení k obnovení parlamentu jakožto poradní rady a také mohly být vypsány volby. Měla být zaručena kontinuita původní podoby Althingu, jak jej Islandčané znali až do roku 1801. Volební právo

ale nebylo všeobecné, měli jej jen muži starší 25 let a s majetkem větším, než 1000 říšských tolarů (Kadečková, 2009). Nový Althing zasedal na Sněmovních pláních (Thingvellir).

První zasedání Althingu se konalo až roku 1845, měl zasedat každý lichý rok a po dobu jednoho z letních měsíců. Založení Althingu urychlilo další etapy národního hnutí. To se snažilo především protlačit požadavky Islandců (pomalu směřující k nezávislosti) legální cestou. To vyvrcholilo v roce 1851, kdy se Dánsko snažilo schválit nový zákoník, který naprosto ignoroval islandské požadavky (Karlsson, Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society, 2000).

Dánsko se po revolučním roce 1848 nenacházelo ve snadné situaci. Národní hnutí se rozšířilo i na islandském venkově a Jón Sigurdsson se stal hlavou parlamentu a zároveň prezidentem. Ozbrojené povstání v Dánsku neumožňovalo Dánům sledovat události na Islandu. Toto povstání mělo za následek mimo jiné to, že na Island byl poslán vojenský oddíl, aby přerušil shromáždění Althingu, které mezitím extrémně narostlo a neúčastnila se ho již jen „elita“ ostrova. Dorazil sem také návrh ústavy, která ale nerespektovala požadavky ostrovanů (Karlsson, Brief History of Iceland, 2000). V čele jednání nebyl nikdo jiný než právě Jón Sigurdsson.

První neúspěšný pokus o nápravu situace proběhl až v roce 1871, ale ani s novou ústavou nebyli Islandci spokojeni. Při příležitosti tisíciletého výročí osídlení ostrova však islandský parlament učinil rozhodnutí, právě k tomuto výročí přijme takovou ústavu, jakou mu dánský král předloží. Kristián IX. na toto přistoupil a potvrdil novou ústavu, která vycházela z islandských požadavků z roku 1867, které byly původně smeteny ze stolu a přiznávaly Althingu zákonodárnou moc (Karlsson, Brief History of Iceland, 2000).

Pro Island to byl významný krok k vlastní politické nezávislosti, na kterou si ale počkali až do roku 1918.

3.2.4 1918 - 1944 Meziobdobí politického uspořádání

Staré politické rozdělení ztratilo smysl v roce 1918, kdy se na Islandu konalo referendum o nezávislosti. Ač volební účast nebyla valná (44 %), shodlo se 93 % hlasujících (Nohlen & Stöver, 2010) na nezávislosti. Hlavou státu však stále zůstával dánský panovník. To přineslo možnost vzniku moderních politických stran, jak je známe dnes. Ty byly na

Islandu založeny již dříve, v roce 1916. Těmito stranami byly Lidová strana (ASÍ) a Strana pokroku, která byla liberální. Opozice, kterou měla být konzervativní strana, se již bohužel nevyvinula. Místo toho vznikla roku 1930 Komunistická strana, která otevřeně vyzývala k revoluci.

V pravicovém křídle vznikla až roku 1929 jakási liberálně konzervativní strana, která nesla název Strana samostatnosti a hájila především zájmy zaměstnavatelů, zatímco strany levicové stály při dělnících, rybářích a farmářích. Toto rozdělení moci mezi čtyři strany se až do 80. let 20. století prakticky vůbec nezměnilo a nové malé strany zanikaly stejně rychle, jako vznikaly.

3.2.5 1944 – 2008 Mezi přijetím ústavy a krizí

Rok 1944 byl pro Island konečně tím přelomovým. V tomto roce měla vypršet smlouva s Dánskem a Islandčané rozhodně neměli zájem na jejím prodloužení. Od roku 1939 postupně vznikala nová ministerstva a v roce 1941 byla zvolena prozatímní hlava státu, prezident Sveinn Björnsson, který v čele státu zůstal až do roku 1952, kdy zemřel během konání svého úřadu (Karlsson, Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society, 2000).

Nová ústava vycházela z té staré s tím rozdílem, že slovo „král“ bylo pouze nahrazeno slovem „prezident“. Výkonná moc je v rukou ministrů. Jediný rozdíl je ten, že nový prezident je volen lidem. Zajímavostí je, že v roce 1980 si Islandčané zvolili první evropskou prezidentku, byla jí Vigdís Finnbogadóttir. Svůj úřad zastávala 16 let až do roku 1996. Politický vývoj až do roku 2008 byl poměrně stabilní, výkonná moc zůstávala v rukou čtyř původních stran, jen se přelézala.

3.2.6 Silná osmička

Silnou osmičkou označujeme skupinu islandských oligarchů, potažmo jejich rodin, které před krizí v roce 2008 kontrolovali téměř všechna průmyslová a obchodní odvětví. Jejich bohatství rostlo současně s rostoucím (zdánlivým) bohatstvím Islandu. Kontrolovali (a někteří stále kontrolují) aerolinky, lékárny, obchod s nealkoholickými nápoji, ale především banky. Vyjmenuji zde pouze ty, kteří byli podílníky v islandských bankách během krize v roce 2008. Jsou jimi (Boyes, 2009):

a. Samson Holding Company

V čele stál Björgólfur Gudmundsson, firma jeho a jeho syna Thora vlastnila většinový podíl v Landsbanki, mj. byli majiteli fotbalového klubu West Ham (Jackson, 2007). Osobní Bankrot vyhlásil v roce 2009, jeho dluh dosahoval výše 750 miliónů USD, z čehož 500 miliónů USD dlužil právě Landsbanki (Mason, 2009).

b. Baugur Group

Vlastníkem investiční společnosti Baugur byl Jon Ásgeir, který začínal jako majitel řetězce obchodních domů Bónus v roce 1989. Baugur group měla většinový podíl ve společnosti Stodir, která kontrolovala banku Glitnir. Baugur Group vyhlásila bankrot roku 2009 (Hall, 2009).

c. Fons Group

Společnost založená Palmi Haraldssonem a Johannesem Kristinssonem měla částečný podíl v bance Glitnir. Byla zakladatelem nízkonákladové společnosti Iceland Express, dnes WOW Air (Boyes, 2009).

d. Bakkavor and Exista

Skupina vlastněná bratry Gudmundssonovými Lydurem a Agustem měla 23% podíl v bance Kaupthing, což je činilo největšími podílníky (Bowers, 2009).

e. Oddaflug

Ředitelem Hannes Smárasson, podíl v bance Glitnir (Boyes, 2009).

3.3 Vývoj hospodářství před krizí

3.3.1 Vývoj složení hospodářství

Již od pradávna bylo na Islandu nejvýznamnějším hospodářským odvětvím rybářství. Ruku v ruce šlo společně s pastvou ovcí, krav a koní. Obě tato odvětví na sobě závisela až do 12. století bylo rybářství hlavně prostředek k užití farmářů, kteří se tedy stávali i příležitostnými rybáři. Většinu půdy vlastnila církev (Fisheries, 2007).

Zahraniční obchod s rybami měl být obnoven již v roce 1350, ale kvůli morové epidemii v Norsku k faktickému obchodování došlo poprvé až v roce 1375, z Islandu byly vyvázeny hlavně sušené ryby (Kadečková, 2009) a především do norského Bergenu (Fisheries, Icelandic Fisheries, 2007). Objem obchodu rychle rostl a to mělo za následek soustředění obyvatelstva okolo pobřeží, druhů práce zde bylo dost, ať už to bylo rybaření, zpracování nebo samotná expedice. (Fisheries, Icelandic Fisheries, 2007)

První náznaky pokroku přišly až v 18. století, kdy byly na Islandu zakládány první manufaktury a vědci z kodaňské univerzity přišli na to, že na Islandu je ohromné nerostné bohatství. Také byli na Island vysláni první lékaři, úmrtnost dětí „vysoko přesahovala evropský průměr a činila 37%, vysvětluje se to tím, že islandské děti nevyrostaly vinou pracovního přetížení žen na mléce mateřském, nýbrž kravském“ (Kadečková, 2009). Bohužel snahy o zlepšení situace, založení několika manufaktur v Reykjavíku a dovezení několika chovných beranů z kontinentální Evropy, neměl dlouhé trvání. Na ostrově se objevil ovčí svrab a místní zemědělci neměli chuť účastnit se práce v manufakturách.

Rybářství však stále hrálo prim a až v roce 1870 se „podařilo sjednat s Angličany vývoz živých ovcí“ (Kadečková, 2009), ten ale trval pouze do roku 1896, mezitím stihnul tento obchod dosáhnout čtvrtiny veškerého vývozu. Rybářství zůstává nadále hlavní položkou islandského hospodářství.

3.3.2 Vývoj inflace ve 2. polovině 20. století

Inflace má na Islandu ve 20. století vcelku bouřlivý vývoj. Největších hodnot však nedosáhla během bankovní krize v roce 2008, ale v roce 1975, kdy dosahovala hodnot téměř 160%. Na vině byly především tresčí války, které islandskou ekonomiku velmi nepříznivě ovlivnily. Země se ze šoku dostávala velmi dlouho a stabilizovat inflaci se povedlo až v letech 1992 a 1993 (Hagstofa Íslands, nedatováno).

3.3.3 Vývoj HDP na konci 20. století

HDP se s rostoucím rozvojem ekonomiky zvyšovalo postupně. V roce 2008 byl HDP velmi vysoký, ale i přes veškerá očekávání se jeho růst nezastavil, jen velmi zbrzdil. To byl dostatečný důkaz toho, že krize byla bankovní, ne hospodářská (Hagstofa Íslands, nedatováno).

3.3.4 HDI

HDI (Index lidského rozvoje) je index, který se začal pravidelně používat a každý rok zveřejňovat ve specializované ročence OSN od roku 1990 a oproti HDP má nespornou výhodu toho, že zahrnuje i jiné faktory tří kategorií - úroveň vzdělanosti, lidské zdraví a hmotnou životní úroveň. Jeho maximální hodnota je 1, dlouhodobý lídr tabulek Norsko dosahuje hodnoty 0,94 (United Nations Development Programme, nedatováno).

Island se za rok 2015 umístil na 16. místě s hodnotou 0,899. Nebylo tomu tak ale vždy a nejnižší byl Island v roce 1980 na 17. místě tabulky s hodnotou "jen" 0,754 (United Nations Development Programme, nedatováno).

3.4 Islandská krize

3.4.1 Kořeny a příčiny krize

Islandská krize vznikla součinností několika různých faktorů. Jednak tomu napomohl rychlý ekonomický růst (celosvětový) po roce 2000, což mělo za následek investice domácností a jejich rychlé zadlužování, tu následovala rychlá expanze bank i do zahraničí a jedním z neopominutelných faktorů je i to, že islandské banky neměly na krytí poskytnutých úvěrů, které byly financovány jen krátkodobými pasivy (Jónsson, 2009).

Průmyslová revoluce nastartovala rybářský průmysl, který, jak je uvedeno výše, tvoří drtivou většinu celého hospodářství. Tempo růstu bylo vyloženě závratné, zhruba 4% ročně, ale drželo se stabilně po několik desítek let. Rybářství ovlivnilo většinu ekonomických událostí 20. století, ať už to byla nutnost indexace mezd v 70. letech nebo výrazná recese v roce 1989 jako důsledek opět nadměrného výlovu ryb, kdy koruna ztratila 20 % svojí kupní síly kvůli nutné devalvací (Jónsson, 2009).

Do roku 2008 vzrostla souhrnná velikost tří hlavních bank - Íslandsbanki, Glitnir a Kaupthing jen o málo více než výše ročního HDP v roce 2000 na devítinásobek ročního HDP v roce 2007 (RANNSÓKNARNEFND ALÞINGIS, 2009). Samozřejmě takto rychlý nárůst byl ve světě nevídaný.

Hlad obyvatel Islandu po úvěrech a lepší životní úrovni byl velký. Úvěry byly nízko úročené a tak nebyl problém, stejně jako v té době v USA, si půjčit vysoké částky. Banky

samozřejmě půjčovaly více než rády. Islandské bankovníctví mohlo zejména díky členství v EEA expandovat mnohem rychleji.

Banky na sebe přitáhly pozornost zejména v letech 2005 a 2006, kdy se o ně média začala zajímat více, než bylo obvyklé. Expanze po roce 2000 totiž umožnila půjčování obrovských sum peněz a kritika se tak týkala hlavně rychlého tempa růstu, riskování a také nedostatku transparentnosti a nejasnostech v tom, kdo banky vlastní. V roce 2006 byla v Reykjavíku ustanovena rada, která měla dohlížet na tyto problémy. (Fridriksson, 2009) Banky na kritiku odpověděly po svém - zlepšila se transparentnost, ale ne risk management a v roce 2006 islandské banky vstoupily na americký trh, který byl v tu dobu otevřen (Fridriksson, 2009). V roce 2006 se ale také změnil Fitch rating islandských bank ze stabilního na negativní (Fitch ratings online, nedatováno) a banky samy se snažily tuto situaci zachránit.

Jedním z problémů roku 2006 bylo rovněž to, že islandská krona byla přeceňovaná. Propad Fitch ratingu znamenal také okamžité oslabení krony o 7,5 % a až o 25 % v následujících třech měsících (Jónsson, 2009). Centrální banka Japonska oznámila v roce 2006 zvýšení úrokové míry a investoři prodávali své pozice na Islandu, země, která byla na vrcholu, začala být ohrožena (Boyes, 2009).

V roce 2007 si centrální banka Islandu byla vědoma, že situace se může obrátit k horšímu: “Centrální banka zdůrazňuje, že podmínky na celosvětovém trhu se mohou náhle obrátit k horšímu a je důležité být na takovou situaci připraven” (Sedlabanki Íslands, 2007).

V téže roce si centrální banka kladla za jeden z cílů zlepšit stabilitu a transparentnost, k čemuž měly sloužit obrovské investice do hliníkových tavných pecí. Silně zadlužené domácnosti a firmy byly v nebezpečí, což se později vymstilo.

V polovině roku 2007 oznámil Kaupthing nákup nizozemské banky NIBC (Bickerton, 2007), jejíž kapitál byl veliký zhruba jako 2/3 kapitálu Kaupthingu (Fridriksson, 2009). NIBC měla rozšířit portfolio a stabilizovat Kaupthing. Nákup byl ale později (na začátku roku 2008) odvolán právě kvůli nestabilitě a rostoucí nejistotě na finančních trzích (Griffiths, 2008). Na nestabilitu islandských bank upozornila dokonce i Danske Bank, která předpovídala recesi v letech 2006 a 2007 (Hilmarsson, 2013).

Předtím Kaupthing koupil britskou banku Singer & Friedlander a expandoval do Velké Británie - jen málo peněžních ústavů zůstalo nedotčeno Island'any (Boyes, 2009).

Dvě banky ze tří rovněž založily spořicí programy, Icesave od Islandsbanki a Edge od Kaupthingu, nabízely úvěry s poměrně nízkými úrokovými mírami, které byly hojně využívány a bylo potřeba je financovat ze zahraničí, Icesave nejčastěji z Velké Británie, Edge z Německa. Iluze bezpečnosti a stability ležela v zahraničním kapitálu (Boyes, 2009).

Poslední kousek skládačky napovídající krizi byly parlamentní volby, naplánované na jaro 2007. Vláda, která nastartovala tak velký ekonomický růst, měla samozřejmě největší šanci tyto volby vyhrát a pokračovat tak v jednak velmi laxní fiskální politice a ignorovat veškerá znamení začínající krize (Jónsson, 2009).

Vše napovídalo tomu, že velký kolaps je za dveřmi.

3.4.2 Počátek a průběh krize

Během roku 2007 se situace zhoršovala - dostupnost kapitálu byla čím dál tím omezenější a i mezibankovní operace byly složitější (Fridriksson, 2009). Report finanční stability centrální banky Islandu z května 2008 byl ještě z části optimistický - upozorňoval na nedostatky, ale zároveň také na součásti systému, které jej měly posilnit (Sedlabanki Íslands, 2008). I když report později tvrdil, že banky budou schopné čelit případnému propadu, soustředil se spíše na bankovní část problému a nepočítal s půjčkami běžných lidí a tím, jak to ovlivní domácnosti a menší firmy (Sedlabanki Íslands, 2008).

Na zahraničních trzích se prohlubovaly spekulace nad investicemi jednotlivých bank. 1. dubna 2007 zahájila FSA vyšetřování nad předpokládanými útoky na bankovní systém a burzu. Vyšetřování však bylo odloženo pro nedostatek důkazů (Jónsson, 2009). To zvedlo vlnu obav.

Se stále rostoucími půjčkami se vytrácela likvidita, peníze nebylo již kde brát a i zahraniční zdroje začaly být vyčerpány. Sedlabanki (centrální banka) začala likviditu monitorovat více, než bylo obvyklé. Těsně před kolapsem se velké banky snažily zmírňovat některé aktivity, prozkoumávat předešlé aktivity a přesouvat kapitál ze zahraničí na ostrov - alespoň zdánlivě. K přesunu prostředků mělo dojít v červnu, fakticky k němu ale nikdy nedošlo. Banka Glitnir očekávala velkou splátku v říjnu a prodávala svá aktiva. Nic už ale

kolapsu nezabránilo, a když 15. září 2008 oznámila americká Lehman Brothers bankrot, úzká provázanost s americkým trhem a křížové vlastnictví spolu strhli i islandský bankovní sektor (Fridriksson, 2009).

Všechny tři banky zkolabovaly během tří dnů. Jako první ohlásila bankrot Glitnir, 29. září 2008 oznámil Althing, že ji vezme do svých rukou a vložil do ní kapitál v hodnotě 600 miliónů EUR (Anderson, 2008). Tato suma měla banku zachránit a ponechat ji funkční i nadále.

7. října přišla řada na Landsbanki, konkrétně její britskou část Icesave. Islandská vláda se snažila zachránit banky neúspěšnou půjčkou z Ruska. 8. října byl veškerý kapitál Landsbanki na Islandu i ve Velké Británii premiérem Gordonem Brownem zmražen, což mělo za následek “běh na banku” (House of Commons Treasury Committee, 2009) a Kaupthing, největší z těchto tří bank, musela prodat svoji švédskou část.

Jeden z hlavních problémů a důvodů, proč se islandské banky nepodařilo zachránit byl ten, že i když se islandská vláda snažila je odkoupit a půjčit si v zahraničí, peníze už byly předem vysáty na běžné půjčky. Skutečná likvidita byla velmi nízká a návrat půjček v nedohlednu. Islandské vládě se nakonec povedlo si půjčit peníze od MMF.

Trh s islandskou korunou se neustále propadal a většina půjček byla právě v islandských korunách. Když trh s kronou zamrzl, zčásti proto, že Fed se k jednání o koruně v prvním týdnu vůbec nedostal, veškerá aktivita banky se stala nelikvidními, což v tak malé ekonomice, jako je ta islandská, znamenalo bankovní krizi (Jónsson, 2009).

Glitnir se však během roku 2008 potýkal s většími a většími problémy s likviditou. I když byla ze všech tří bank nejmenší, měla přijít největší splátka dluhů - ale její představitelé nebyli schopni vysvětlit jak. Její větev Save & save měla velmi zadlužené klienty, kteří potřebovali, aby je banka odkoupila nazpět. Sama však byla velmi zadlužená a nemohla jim tak kvůli své velikosti pomoci. 24. října 2008 byla Glitniru poskytnuta záchranná půjčka od CBI (Jónsson, 2009).

“Zmražené” Landsbanki se později povedlo získat půjčku od Bank of England “na návrat britským věřitelům” (Jones, 2008). Britský premiér tak smetl celý islandský bankovní

system (Jónsson, 2009). CBI nakonec nebyla sama bez viny, půjčovala bankám stejně bezhlavě, jako ony půjčovaly veřejnosti a firmám.

3.4.3 Následky krize

Krize hluboce zasáhla obyvatele i podnikatele. Pokles aktivity ve všech odvětvích byl patrný - počet nezaměstnaných v srpnu převyšoval počet volných míst více jak pětkrát - nezaměstnaných bylo zhruba 2100, zatímco v listopadu to bylo již více jak 7000 nezaměstnaných (Sedlabanki Íslands, 2008). Mnoho lidí v bankovním sektoru ztratilo práci a již nebylo potřeba tolik poboček a aktivity bank se výrazně omezily. Obzvláště tvrdě krize zasáhla importéry, největší národní řetězec Bónus neměl dostatek prostředků na zásobení svých prodejen a zahraniční banky odmítaly vyměnit islandskou kronu za jinou měnu a i kdyby, směnný

3.4.4 Politika a zatýkání

Několik hlavních představitelů ministerstva financí a hlavní představitelé bank začali být po kolapsu trestně stíháni. 12. prosince 2008 dokonce islandský parlament Althing ustanovil speciální vyšetřovací skupinu SIC, která se měla přímo tímto problémem zabývat a zkoumat chování a problémy, které vedly až ke krizi. Svoji činnost skupina ukončila až v roce 2010 (Rannsóknarnefnd Alþingis, 2008).

Během vyšetřování se odkryly některé velmi závažné problémy a až neuvěřitelně drzé chování právě vyšetřovaných osob (Mason, Iceland banking inquiry finds murky geysers runs deep, 2009). Ke konci roku 2015 bylo odsouzeno 26 osob na souhrnných 74 let (Birrell, 2015).

Prezident Islandu, v té době Ólafur Ragnar Grímsson mezitím v listopadu 2008 stihнул obvinít Švédsko, Dánsko a Mezinárodní měnový fond za to, že nechali Island utonout a to i přesto, že právě mezinárodní měnový fond zvažoval záchranný balíček 6 miliard USD (Isherwood, 2008).

Po pádu ekonomiky lidé také požadovali nové volby a dávali to jasně najevo, když se jich téměř každý den několik tisíc scházelo před budovou parlamentu. Protesty nikdy nebyly extrémně násilné, ale lidé jasně dali najevo svůj názor a policie proti nim několikrát

musela použít lehké donucovací prostředky jako slzné spreje a 10 lidí bylo na konci ledna 2009 pozatýkáno (Roddy, 2009).

3.4.5 Venkovní politika

Jendů z věcí však nikdo nečekal, že britský premiér Gordon Brown ještě v říjnu 2008 podle protiteroristické dohody z roku 2001 zmrazí veškeré islandské majetky v Británii. Pro Islandčany to samozřejmě bylo nepříjemné, byli tak nepřímě označeni za teroristy (Moody, 2008). Navíc to mělo neblahý vliv na import a export, který je na zahraničním kapitálu přímo závislý (Moody, 2008). Tento majetek, spolu s dalším byl „odmrazen“ až v roce 2015 (Dakers, 2015).

3.4.6 Nové volby

Na začátku ledna 2009 premiér Geir H. Haarde vyhlásil nové volby, které se měly konat téhož roku v květnu. Předcházelo tomu odstoupení jeho a také ministryně zahraničí, oboje ze zdravotních důvodů, přičemž premiéra měla nahradit ministryně školství, Katrín Gunnarsdóttir (Vaiglova, 2009).

Vládní koalici Sociálně-demokratické strany a Nezávislé strany nakonec rozbilo odstoupení ministra obchodu, Bjorgvinna Sigurdssona, 25. ledna 2009 poté, co se finanční lídři země, kteří nebyli trestně stíháni, nedokázali dohodnout, jak zemi finančně vést (Stringer, 2009). Původní plán byl odvolat ředitele centrální banky Islandu, Davida Oddssona, a nahradit jej bývalým premiérem. Odstoupení Odssona bylo ve společnosti kvitováno s povděkem (Stringer, 2009).

Demisi vlády, která již nemohla dál pokračovat v tomto režimu, podal premiér Geir H. Haarde prezidentovi země, Ólafuru Ragnaru Grímssonovi, 26.1.2009 (Utanríkisráðuneytid, 2009).

Po prodané demisi prezident požádal lídry Sociálně demokratické aliance a Levě-zeleného hnutí, aby vytvořili prozatímní koalici. Této koalici by sice pár křesel v parlamentu chybělo, ale předpokládalo, se, že Progresivní a Liberální strany tuto koalici podpoří a bude z ní tak koalice většinová, což se nakonec stalo (Alex, 2009).

Na nátlak veřejnosti a po neúspěšných jednáních jednotlivých politických stran (mbl.is, 2009) se však volby nekonaly 9. května 2009, ale o něco dříve, 25. dubna 2009 (BBC News, 2009).

Výsledky voleb ovšem potvrdily aktuální situaci, vítězi voleb se stala Sociálně demokratická aliance pod vedením Jóhanny Sigurdardóttir (Hagstofa Íslands, nedatováno). Po její vedením Island dokonce podal přihlášku do EU (iDnes.cz, 2009).

Toto politické uspořádání však dlouho nevydrželo, v dalších volbách v roce 2013 se k moci opět dostaly Nezávislá a Progresivní strana (Hagstofa Íslands, nedatováno).

3.4.7 Ekonomické důsledky

Ekonomické důsledky krize byly samozřejmě nedožrnné. Vysoký nárůst nezaměstnanosti, stále rostoucí zadlužení a pokles importu ovlivňovaly i islandské firmy. I přesto, že se zhoršila životní úroveň a jiné ukazatele, většina islandských firem krizi nepodlehla.

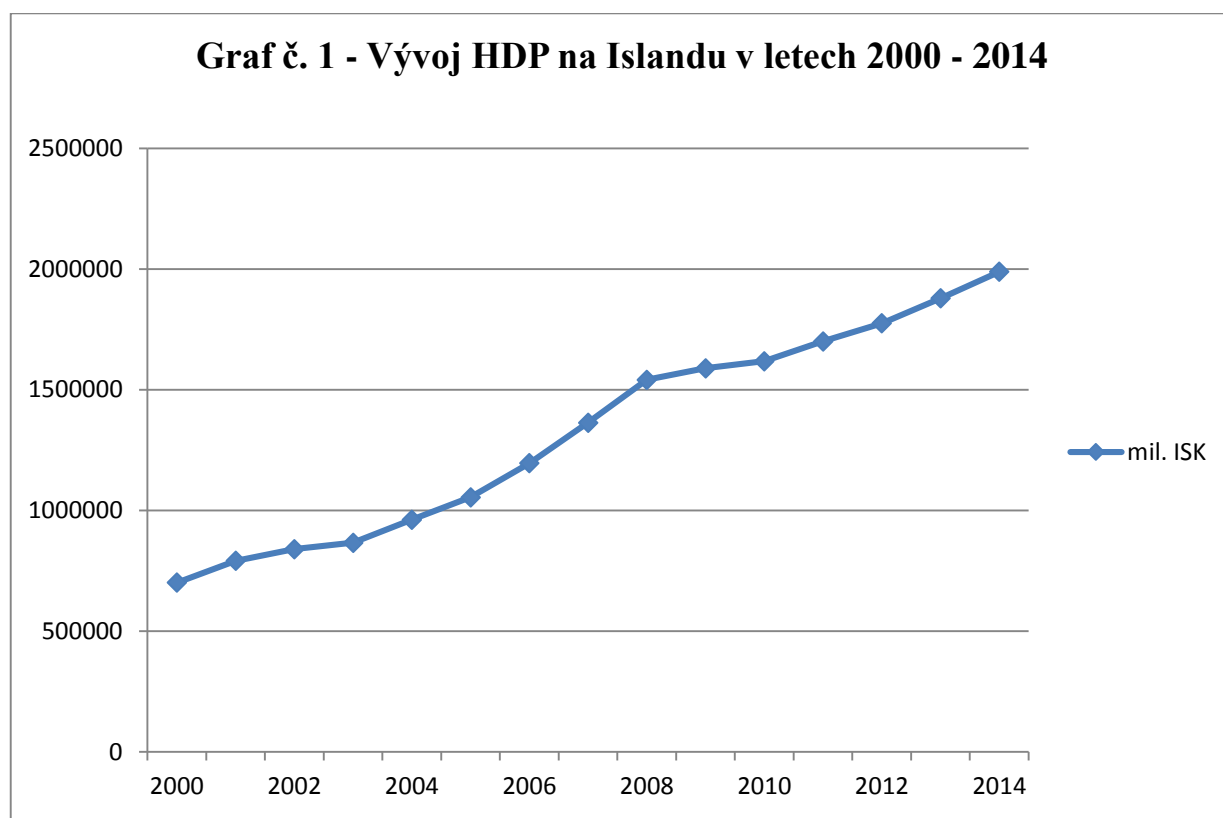
Větší problém krize představovala pro samotné Islandčany, splatit většinu zahraničních úvěrů bylo nad jejich síly (Ing. Kubeš, 2008).

4. Vlastní práce

4.1 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů

4.1.1 Hrubý domácí produkt

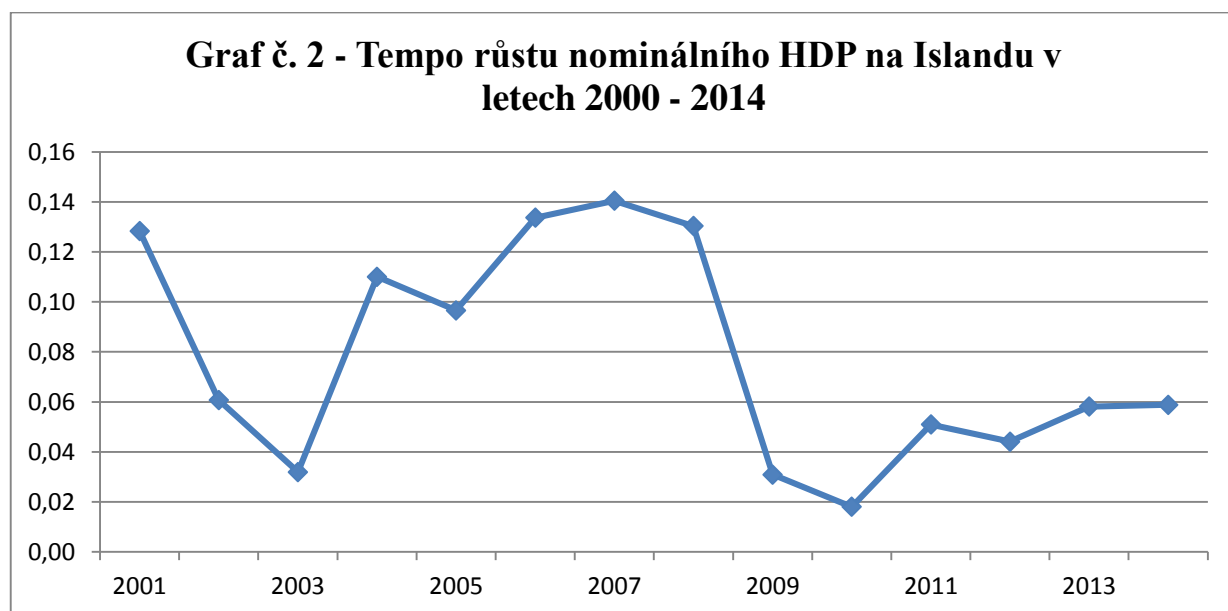
I když by se dalo předvídat, že po tak rozsáhlých problémech, které zasáhly islandskou ekonomiku, se výrazně sníží HDP, není tomu tak. Jak je uvedeno výše, krize se hospodářství jako takového v podstatě netýkala. Island je země velmi závislá na přírodních zdrojích a zemědělství, což nejsou zdroje, které by byly přímo závislé na vývoji bankovníctví. Samozřejmě mohou fluktuovat interní ceny výkupu surovin, ale díky stále až rostoucí poptávce ze zahraničí (viz graf importu a exportu níže) se dá očekávat, že jediný faktor, který by tento ukazatel mohl velmi výrazně ovlivnit, jsou přírodní katastrofy.

Graf 1: Hrubý domácí produkt na Islandu v letech 2000 - 2014 v milionech ISK. Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands

Pokud se ale podíváme na graf tempa růstu HDP, lze z něj snadno vyčíst, že i když v absolutních číslech bankovní krize měla na hrubý domácí produkt malý vliv, na tempo růstu ano. Před krizí je tempo závratně vysoké a z časové osy je patrné, že se po roce 2008 výrazně snížilo až pod 2%.. Postupně se toto číslo podařilo stabilizovat až do dnešních dnů.

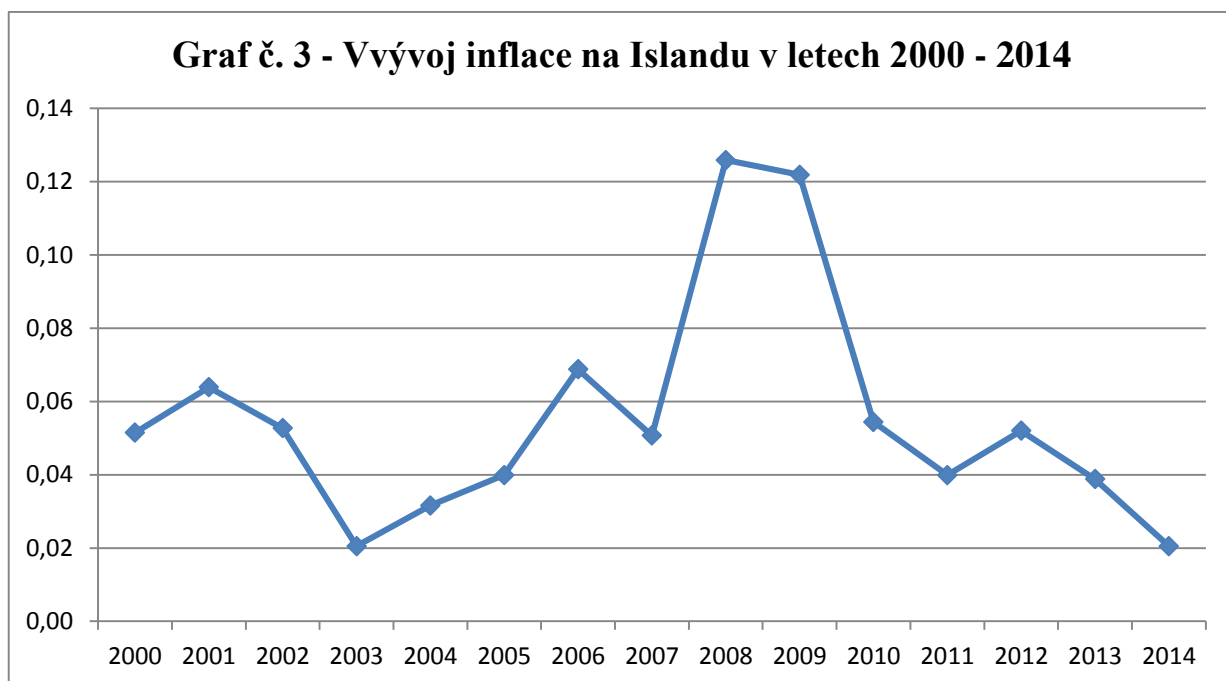

*Graf 2: Tempo růstu hrubého domácího produktu na Islandu v letech 2000 - 2014 (v %).
Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands*

4.1.2 Inflace

Jak se dalo předpokládat, inflace v roce 2008 výrazně vzrostla, téměř na hodnotu 13 %. Nebyla to sice nejhorší inflační situace, kterou Island kdy zažil, i tak to byla ale pro ostrovy špatná situace. Náhlý růst cen, přitom také dramatický pokles kurzu vedlo mnoho domácností k ještě většímu zadlužování (viz kap. 3.4.7). Je vidět, že inflaci se centrální bance podařilo srazit na únosnou míru a dále ji tam držet, v lednu 2016 byla na 2,15%.

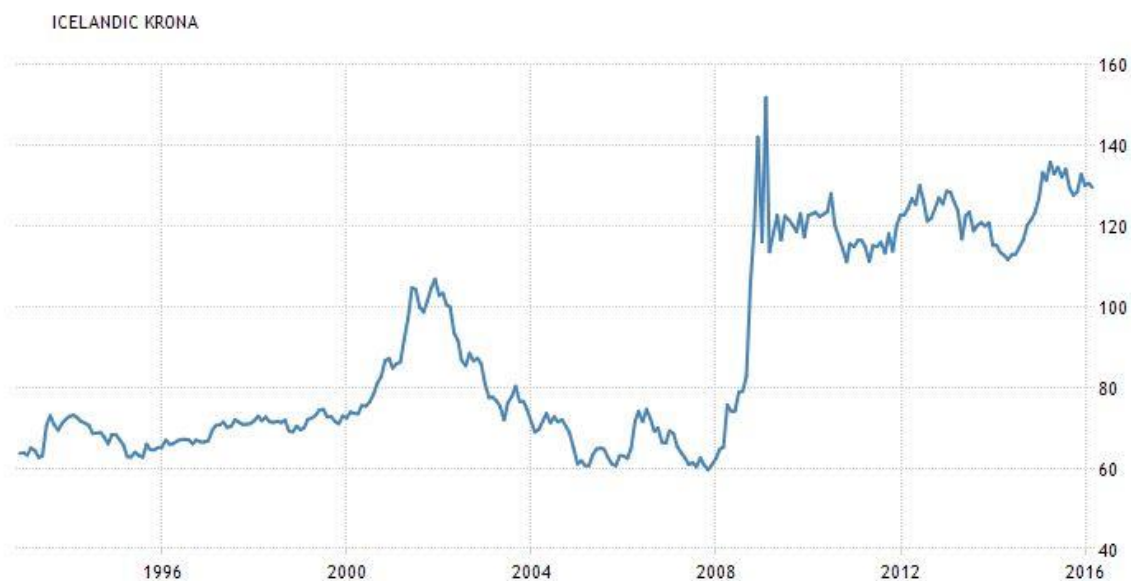
Centrální banka Islandu se od roku 2001 snaží cílit roční průměrnou inflaci na 2,5 % a pokud se od cíle vychýlí o více než 1,5 % (na obě strany), musí podávat vysvětlení parlamentu. Je evidentní, že ani před krizí se nepodařilo inflaci držet na přijatelné úrovni, dnes už ale ano.

Graf 3: Vývoj inflace na Islandu mezi lety 2000 až 2014 (v %). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.

4.1.3 Vývoj kurzu ISK/USD

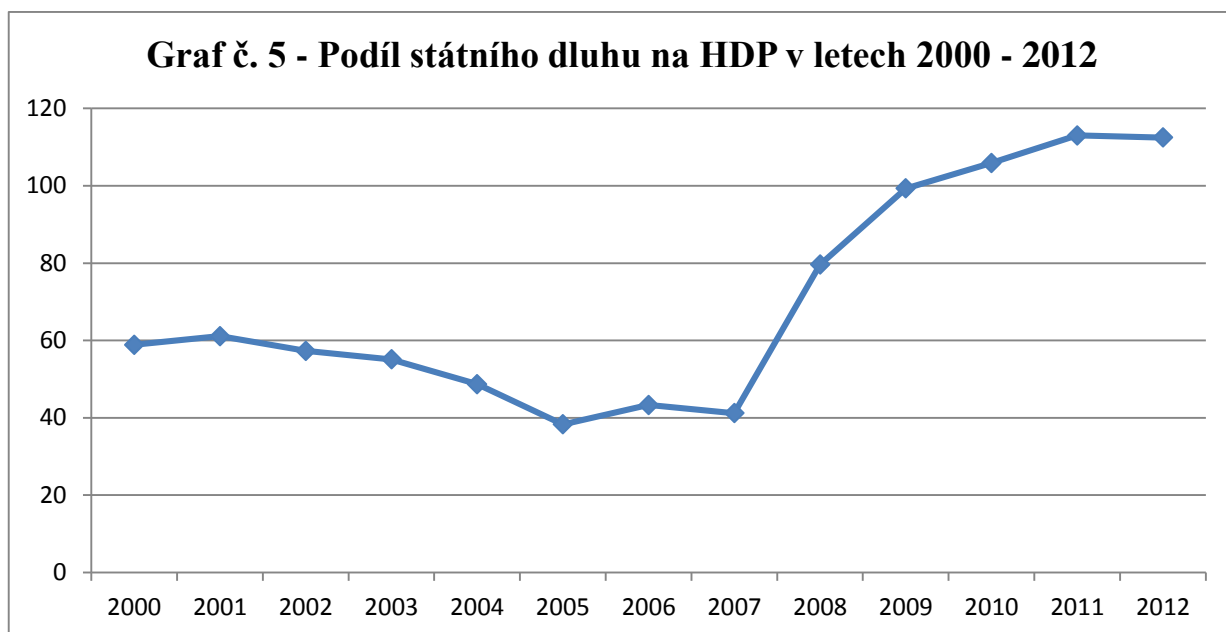
Vývoj kurzu islandské koruny vůči americkému dolaru v podstatě kopíruje očekávání, která po pádu bank na Islandu nastala. Velký propad nastal téměř okamžitě a velmi tak zkomplikoval situaci nejen exportérům, ale i běžným občanům, kteří měli své úspory často v zahraničí. To vedlo v mnoha případech až k více než zdvojnásobení dluhů. Z grafu je vidět, že kurz se stále drží relativně vysoko, ale je víceméně stabilní, což výrazně pomohlo k revitalizaci ekonomiky. Podle místních se cenová hladina vrátila na úroveň, na jaké byla před krizí v roce 2008.

Graf 4: Vývoj kurzu ISK/USD v letech 1996 až 2016. Zdroj a zpracování: tradingeconomics.com

4.1.4 Podíl státního dluhu na HDP

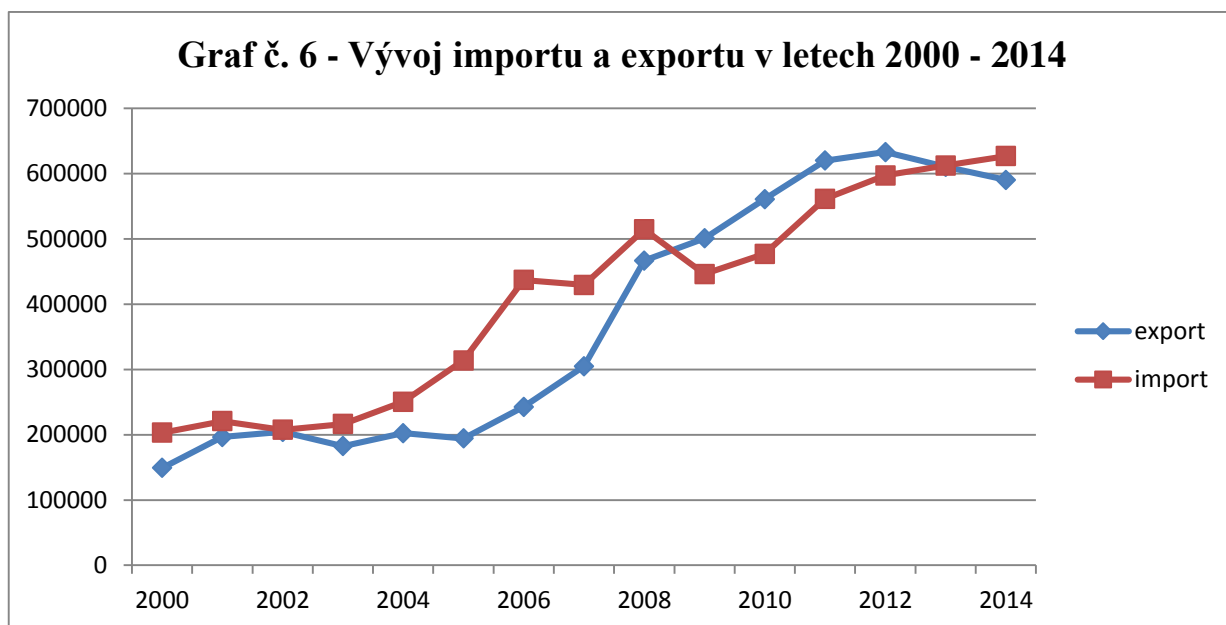
Jak uvidíme níže, a dalo se očekávat, nezaměstnanost po krizi výrazně vzrostla, zvýšený podíl sociálních dávek na HDP a vládní krytí bank ještě před říjnem 2008 měly velmi neblahý dopad na státní dluh. Pokud ke státnímu dluhu přičteme ještě dluhy bank, dostaneme se na číslo 221 %. Dá se očekávat, že státní dluh se bude snižovat – velmi tomu pomáhá stále větší zájem o islandské výrobky v zahraničí (viz graf importu a exportu) a také téměř raketový nárůst přílivu turistů, jejichž počet v roce 2014 dosáhl téměř jednoho milionu lidí, pokud vezmeme v potaz leteckou i lodní dopravu.

Graf 5: Vývoj procentuálního podílu státního dluhu na hrubém domácím produktu v letech 2000 - 2012, Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands

4.1.5 Import a export

Export oproti většině ukazatelů zaznamenal naopak nárůst ve snaze zachránit co nejvíce z rozpadlé ekonomiky. Po propadu kurzu se islandské zboží výrazně zlevnilo a začal o ně být nebývalý zájem. Po roce 2008 je patrný výrazný skok a další nárůst. V posledních letech ale zaznamenáváme slabý pokles – ceny islandského zboží opět vzrostly. Země je závislá z velké části na zemědělství, a proto je na výkyvy počasí a další přírodní katastrofy extrémně citlivá.

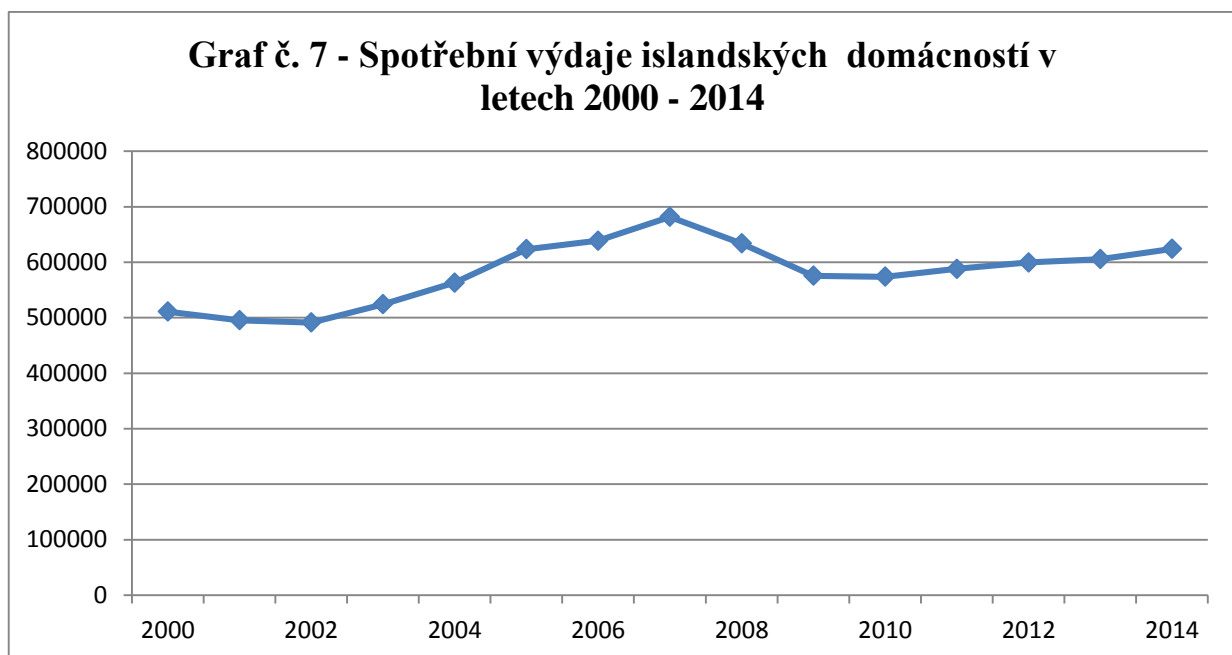
Graf 6: Vývoj importu a exportu na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK). Zdroj: vlastní zpracování dat, zdroj dat: Hagstofa Íslands.

V importu je naopak znát patrný velký rozdíl právě před rokem 2008 a po něm, zvýšené množství peněz v oběhu a zvýšená poptávka nutně vyústila ve vysoký nárůst importu. Po roce 2008 import krátkodobě klesl, a i když z grafu spotřeby domácností je vidět, že domácnosti se uskrovnily, dovoz se rychle vrátil na původní úroveň. Důvodem by mohl být vysoký nárůst turismu po krizi, kdy Island přestal být “drahou lokalitou” pouze pro bohaté, jako tomu bývalo dřív. Jezdit na Island si mohlo dovolit výrazně větší množství lidí a tak se dá předpokládat, že rychlý nárůst importu je indukovaný nárůstem turistického ruchu.

4.1.6 Spotřeba domácností

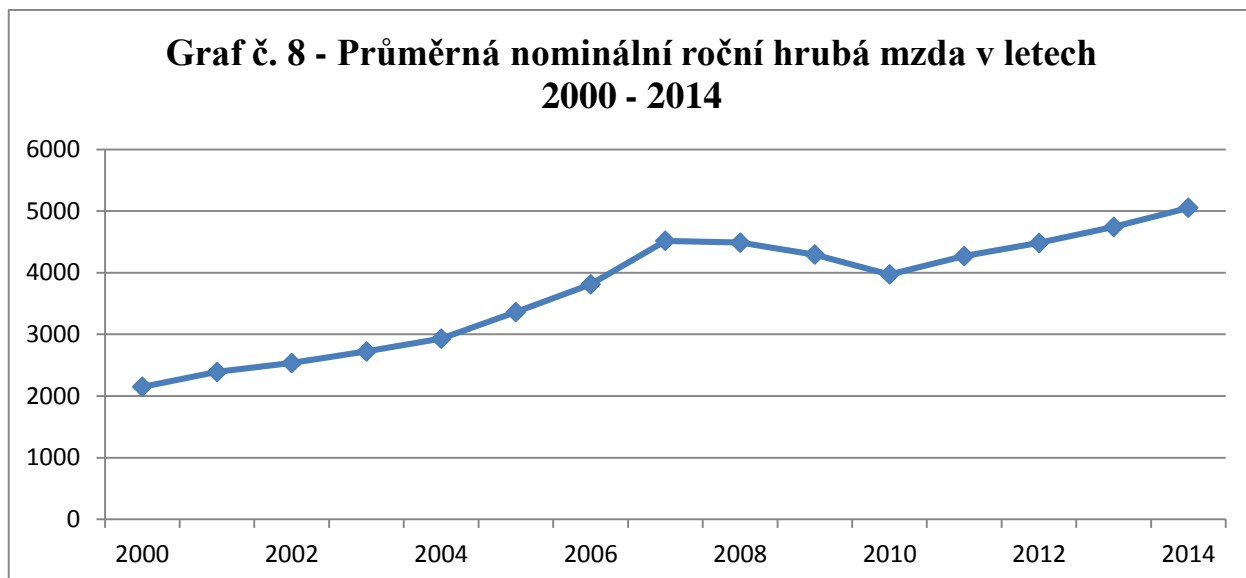
Z grafu lze vyčíst, že ve spotřebě domácností je po roce 2008 krátkodobý pokles. Do konce roku 2014 se spotřeba nevyrovnala spotřebě před rokem 2008. Nadále však roste a tak můžeme čekat, že se do dvou let vyrovná hodnotě před rokem 2008.

Domácnosti si velmi často půjčovaly na věci, které nebyly schopny splatit s tím, že “to někdo zaplatí”. I díky tomu spotřeba stále rostla. Pád a náraz na realitu v roce 2008 mnoha Islandanům otevřel oči a v mnoha rodinách byla zavedena úsporná opatření. Na nižší spotřebu si ale místní zvykli a jen velmi opatrně ji navyšují, aby se nedostali opět do problémů. Také musí splácet své dluhy.

Graf 7: Celkové spotřební výdaje domácností na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.

4.1.7 Průměrná roční hrubá mzda

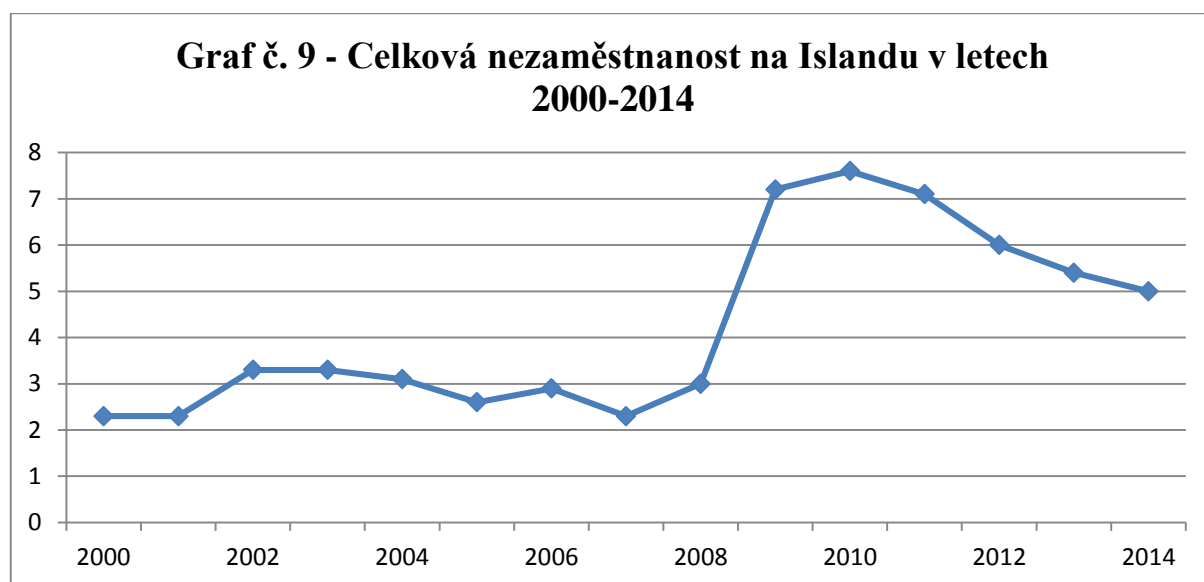

Graf 8: Vývoj průměrné nominální roční hrubé mzdy na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK/rok/ekonomicky aktivního obyvatele). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.

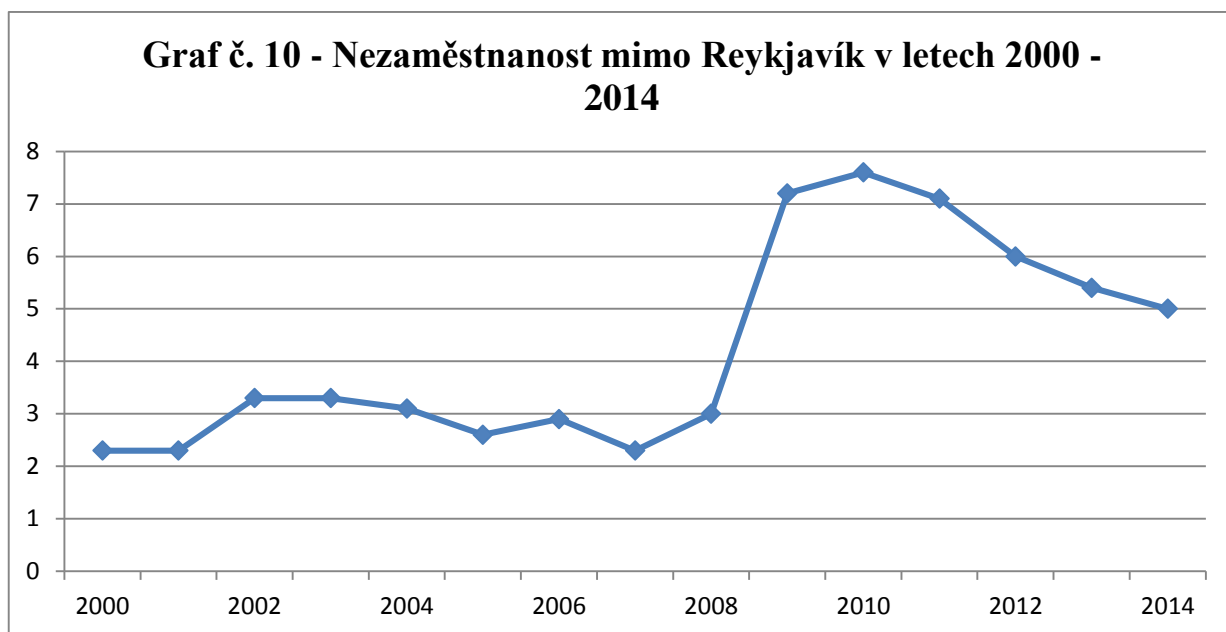
Průměrná roční hrubá mzda se po krizi postupně snižovala v důsledku odivu kapitálu. Většina firem se dostala do potíží, ale nezkrachovaly. Je však patrné, že od roku 2010 se opět zvyšovala až nad původní hodnotu v roce 2013 a dále. Můžeme to brát jako jeden z důkazů toho, že islandská ekonomika se postupně revitalizuje.

Obnovení hladiny průměrné roční mzdy pomohl nárůst exportu, který pomohl udržet hladinu produkce a mzdy stále na relativně vysoké úrovni. Je zde vidět také určitý časový posun, kdy nejnižší hodnoty v pokrizovém období dosáhla roční průměrná mzda až v roce 2010, ne v roce 2009, jak by vývoj jiných ukazatelů napovídal.

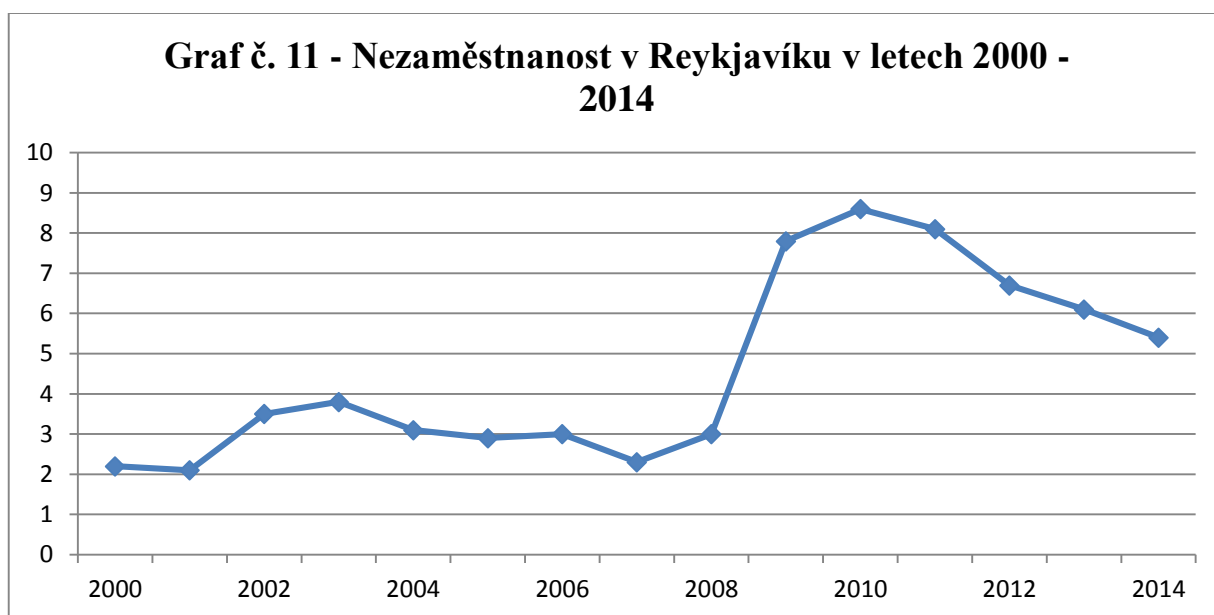
4.1.8 Nezaměstnanost

Graf 9: Vývoj celkové nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.

Graf 10: Vývoj nezaměstnanosti mimo region Reykjavíku na Islandu v letech 2000 - 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.

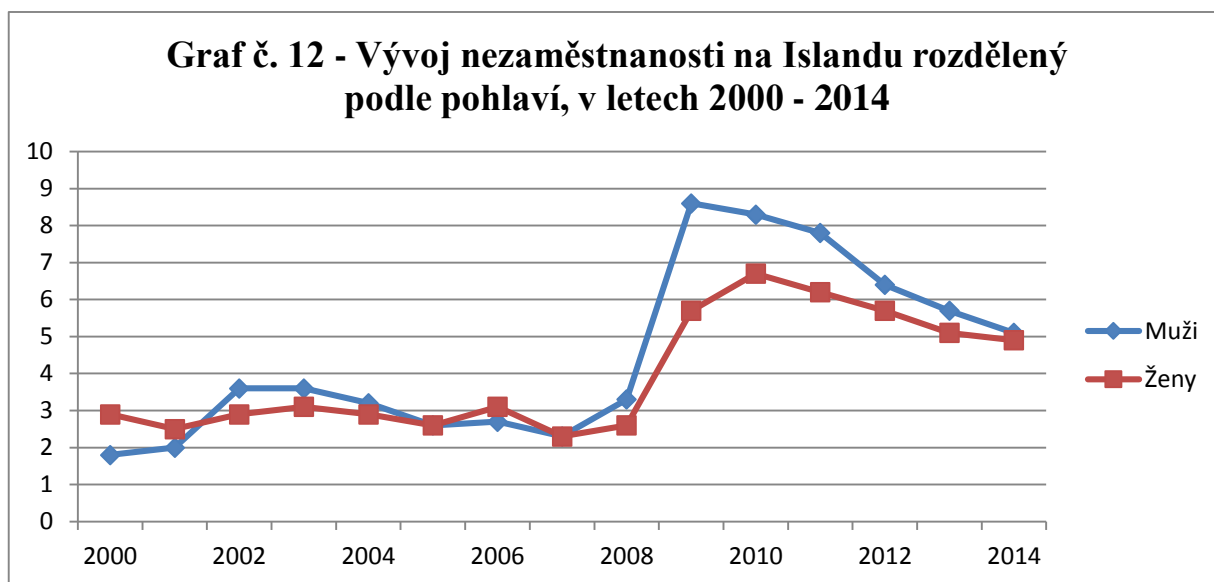
Graf 11: Vývoj nezaměstnanosti v regionu Reykjavíku na Islandu v letech 2000 - 2014, (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands.

Pokud srovnáme nezaměstnanost v roce 2010 v Reykjavíku s nezaměstnaností celkovou, v roce 2010, je zde vidět rozdíl o zhruba 0,6 %. V Reykjavíku jako v hlavním městě Islandu bylo v té době sídlo všech bank a také nejvíce jejich zaměstnanců, proto je zde rozdíl takový.

Zajímavostí je, že mimo Reykjavík je nezaměstnanost o zhruba 0,5 % nižší, než v samotném hlavním městě.

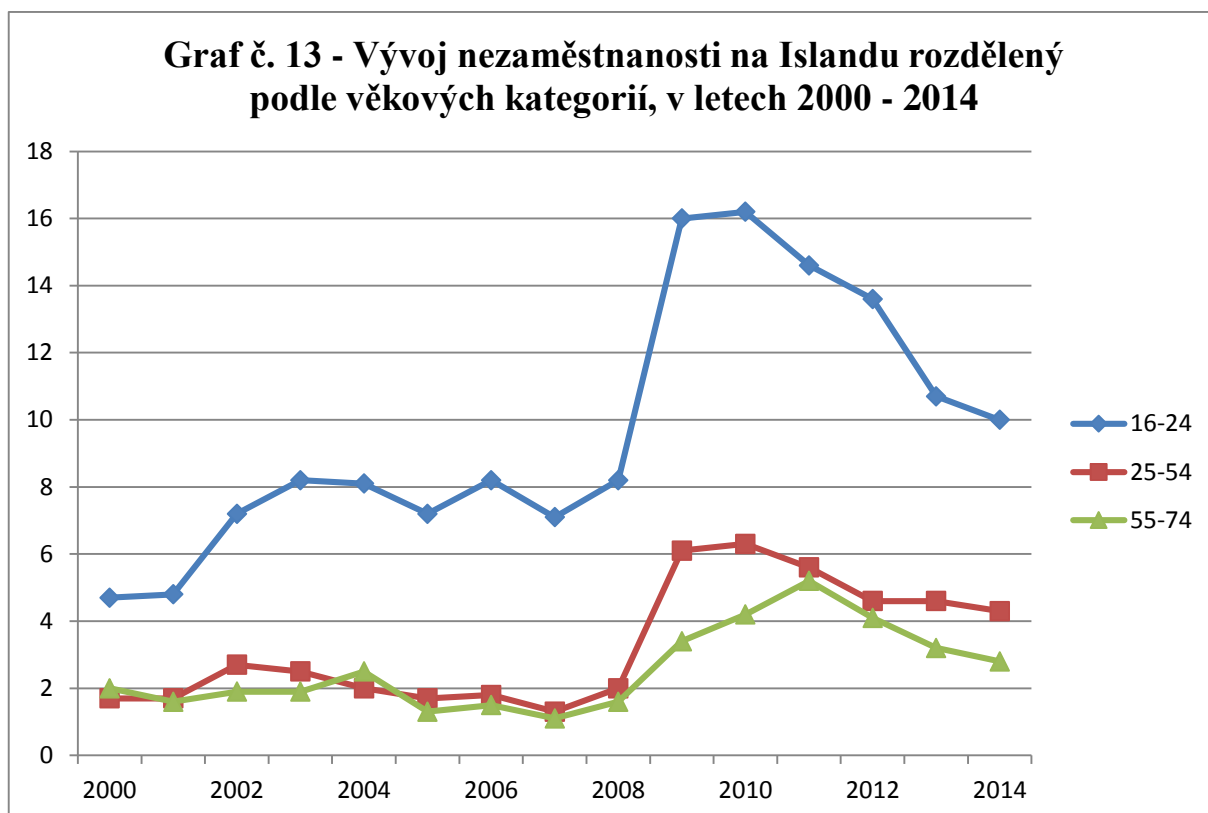
Na dalších grafech je vidět i rozdělení nezaměstnanosti dle věku a pohlaví, což pomáhá pochopit tento problém hlouběji.

Graf 12: Vývoj nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014 rozdělený podle pohlaví (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands

Pokud rozdělíme nezaměstnanost podle pohlaví, je jasné vidět, hůře postižení nedostatkem práce byli muži. Z historických predispozic je více žen zaměstnáno v zemědělství, a proto je tolik neohrožuje ztráta zaměstnání. Ženy také častěji na Islandu vykonávají povolání, která nesou menší riziko nezaměstnanosti i při horším stavu ekonomiky a také častěji vykonávají zaměstnání, která jsou nezávislá, například umělecká.

Toto bychom mohli brát také jako důkaz toho, že Island je jedna z nej emancipovanějších zemí světa.

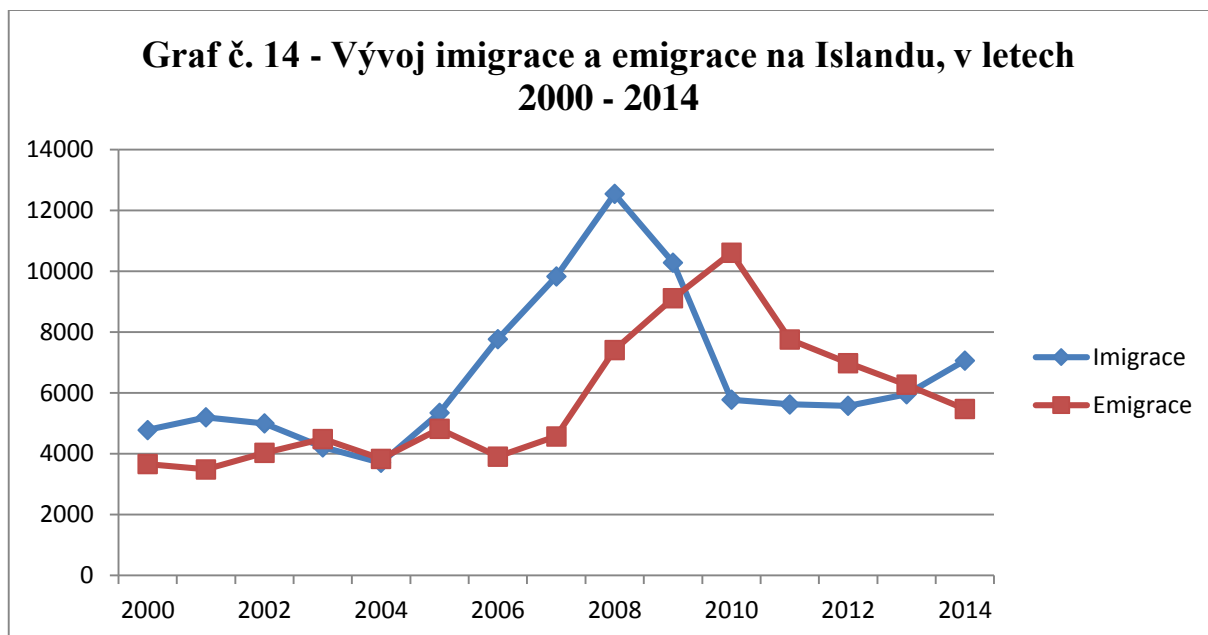
Graf 13: Vývoj nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014, rozdělený podle věkových kategorií (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.

Pokud si rozdělíme nezaměstnanost podle věku, čeká nás vcelku překvapivé zjištění - nejmladší věková skupina byla postižena krizí nejhůře. Pro mnoho mladých lidí již není zemědělství a rybářství nijak lákavé zaměstnání a proto se snaží “dostat” se do jiných profesí. Jenže v zemi, kde zemědělství a rybářství tvoří stěžejní část ekonomiky, to není nijak lehké. Situace před krizí vytvořila ideální podmínky pro všechny, kteří chtěli dělat kancelářskou práci v bankách a raketově nastartovat svoji kariéru-- mnoho nových poboček téměř v každé vesničce slibovaly alespoň dvě nová pracovní místa. (Jónsson, 2009) Proto je po krizi nárůst nezaměstnanosti této věkové skupiny nejvyšší.

Starší věkové skupiny již často po svých rodičích dědí farmy a statky a navzdory předpokladům mění pohodlný život ve městě za ještě klidnější život na venkově a na samotách. Zemědělci nemohou o práci přijít snadno, proto je nárůst nezaměstnanosti těchto dvou věkových skupin po krizi menší než u té nejmladší.

Z tohoto grafu tedy plyne, že největší procento nezaměstnanosti je v nejmladší věkové skupině a tato skupina byla nejhůře postižená v období těsně po krizi v roce 2008.

4.1.9 Imigrace a emigrace

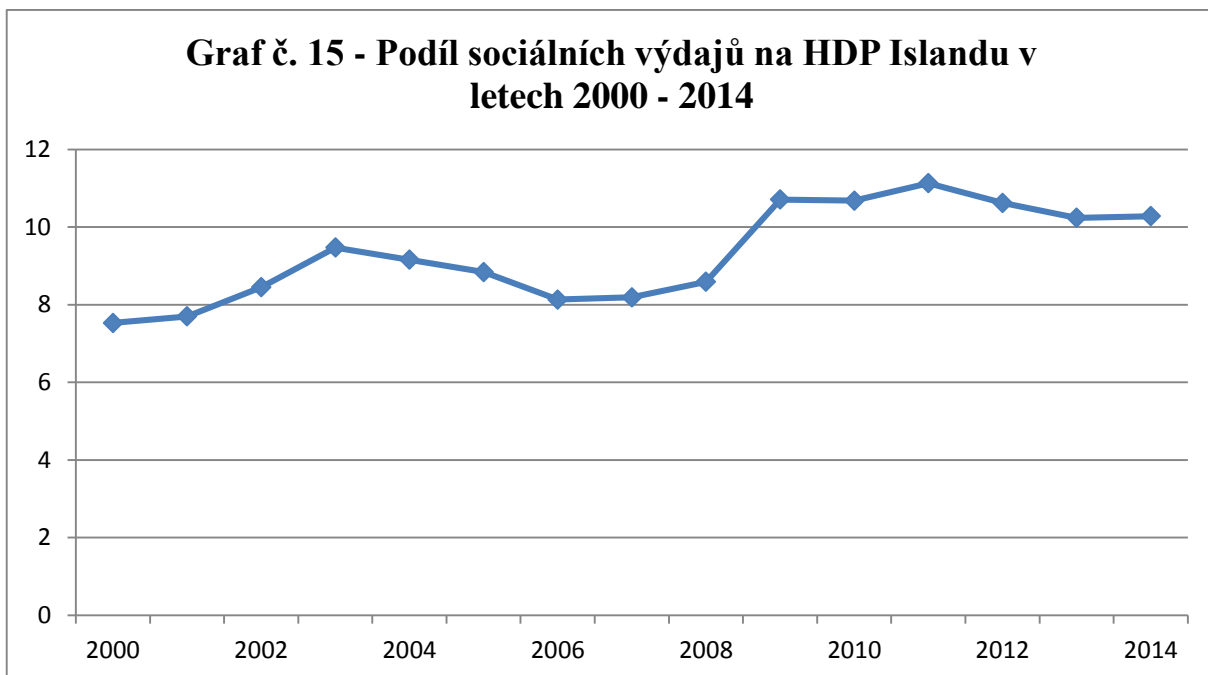

*Graf 14: Vývoj imigrace a emigrace na a z Islandu v letech 2000 - 2014, (počet osob).
Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.*

Tyto dva ukazatele se doplňují a skvěle ilustrují situaci na Islandu. Před rokem a v roce 2008 je patrná vysoká hodnota imigrace cizích státních příslušníků na Island z důvodu místní vysoké životní úrovně a slibu prosperity. Z ukazatele emigrace je snadné vyčíst, že se Islandčané snažili na Islandu vydržet a neopouštět jej, ale krize a dlouhotrvající nejistoty je mnoho z nich donutilo ze země emigrovat a hledat zaměstnání jinde, nejčastěji v Norsku, kam emigrovalo více než 10 % všech emigrantů. Téměř by se chtělo říci, že postupně emigrovali všichni pracovníci bank, kdežto pracovníkům okolo přírodních zdrojů jejich práce vydržela.

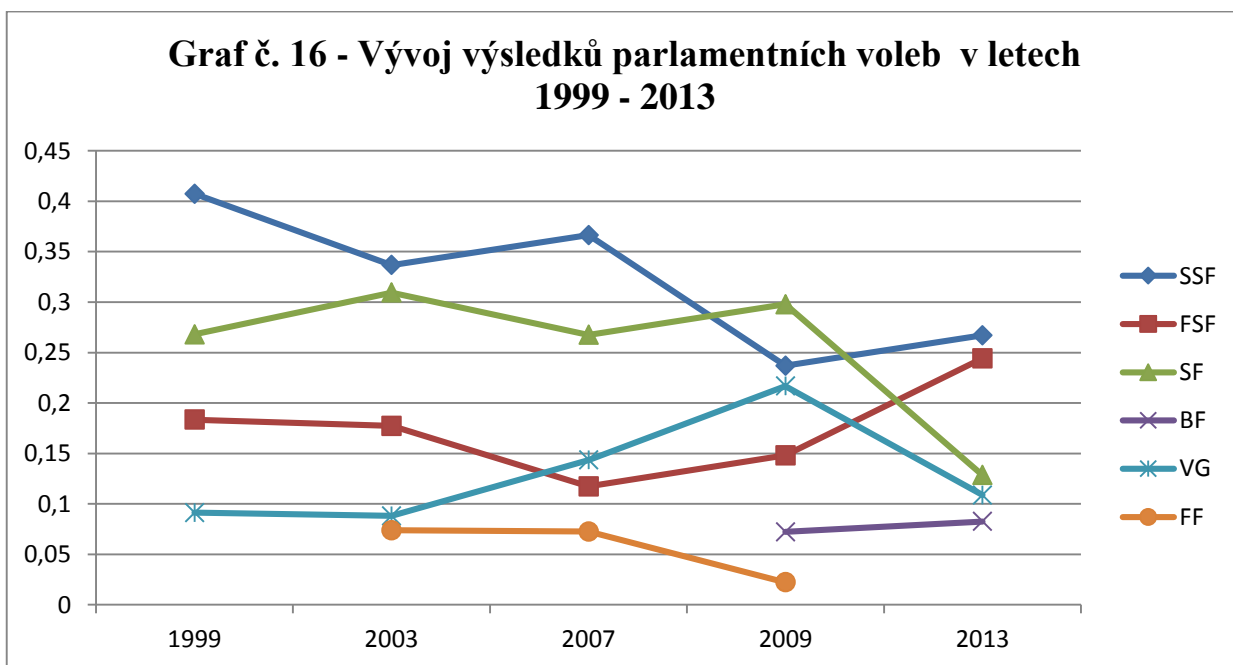
4.1.10 Podíl sociálních výdajů na HDP

V procentuálním podílu sociálních výdajů na HDP je patrné stárnutí populace a je zde znát zhruba čtyřprocentní nárůst podílu sociálních výdajů na HDP z důvodu zvýšení nezaměstnanosti. Drobné legislativní změny však drží tento ukazatel na stálé hodnotě kolem 10,3 % HDP i přesto, že v roce 2013 vláda začala obyvatelům jako kompenzaci odpouštět část půjček, které vznikly před rokem 2008.

Graf 15: Vývoj podílu sociálních výdajů na HDP na Islandu v letech 2000 – 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování. Zdroj dat: Hagstofa Íslands.

4.1.11 Výsledky parlamentních voleb

Graf 16: Výsledky parlamentních voleb na Islandu v letech 1999 - 2013, (procenta získaných hlasů). Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.

Seznam politických stran:

- a. SSF: Strana nezávislosti (Independence Party; *Sjálfstæðisflokkur*)
- b. FSF: Progresivní strana (Progressive Party; *Framsóknarflokkur*)
- c. SF: Sociálně demokratická aliance (Social – Democratic Alliance; *Samfylkingin — jafnaðarmannaflokkur Íslands*)
- d. BG: Jasná budoucnost (Bright Future; *Björt framtíð*)
- e. VG: Levo – zelené hnutí (Left-Green Movement; *Vinstrihreyfingin — grænt framboð*)
- f. FF: Liberální strana (Liberal Party, *Frjálslyndi flokkurinn*)

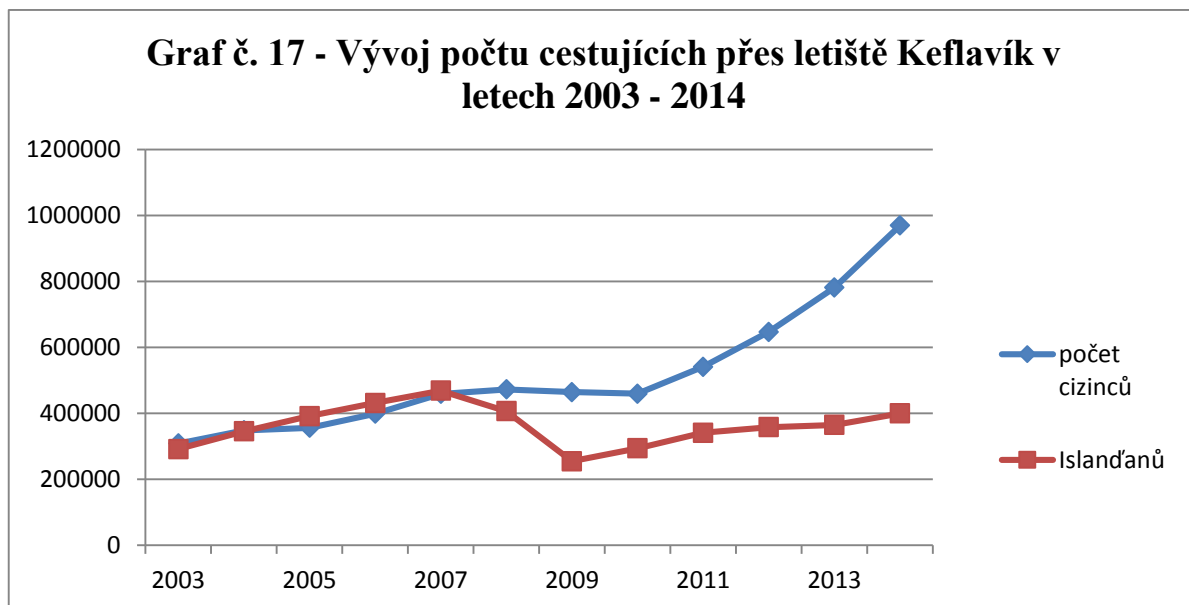
Z grafu vývoje výsledků parlamentních voleb je jasné, že Islandčané nebyli jednotní ve svých politických názorech a politické strany se pravidelně měnily. Některé strany měly jen krátkého trvání, jiné existovaly nebo si udržely podstatný podíl na moci podstatně déle.

Do parlamentu se dostávají menší strany, které se ovšem poté často stávají součástí těch větších nebo s nimi vytváří koalice.

4.1.12 Cestující na letišti Keflavík

Jak je zmíněno výše, velká část importu byla a je indukována nárůstem cestovního ruchu. Zatímco je jasné, že po krizi v roce 2008 se snížil počet Islandčanů, kteří vycestovávali do zahraničí (a byli odbaveni na jediném mezinárodním letišti na Islandu), nárůst cizinců je po roce 2009 evidentní. O Islandu se začalo mluvit v médiích, snížila se cenová hladina a tím i dostupnost pro turisty. S až extrémně vysokým nárůstem cestovního ruchu se Islandčané víceméně potýkají, přestávají totiž stačit kapacity ostrova.

Nárůst cestovního ruchu přispěl k rychlejší revitalizaci ekonomiky a téměř by se chtělo říci, že publicita, kterou Island získal během bankovní krize, se nakonec promítla pozitivně.

*Graf 17: Vývoj počtu a cestujících přes letiště Keflavík na Islandu v letech 2003 - 2014.
Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands*

5. Diskuze – Výsledky dotazníkového průzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo mezi islandským obyvatelstvem mezi 1.2.2016 a 10.3.2016 a odpovědělo na něj 127 respondentů.

Vzhledem k předchozím výsledkům výzkumu nejsou ani jeho výsledky nijak překvapivé. 60% respondentů muselo změnit zaměstnání, přičemž 48% procent z nich k tomu zaměstnavatel donutil oproti 39%, kterým jejich firma, nebo firma, ve které pracovali, zkrachovala.

63 % obyvatel Islandu se snížil měsíční příjem, který se odrazil i na spotřebě domácností, 41% z nich uvedlo, že jejich spotřeba se snížila o více než polovinu. Toto však nepříliš odpovídá grafu č. 6, dle kterého se import téměř nezměnil.

Lidé také uvažovali o změně typu jejich úspor, ať už proměnění peněz na účtu v bance za hotovost nebo případně výměnu hotovosti za jiné ceniny. 58% lidí o této změně uvažovalo, ale jen 11 % lidí své úspory skutečně změnilo. Samozřejmě po uzavření bank byla výměna hotovosti velmi obtížná až téměř nemožná.

Krise měla samozřejmě i dopad na zdravotní péči, kdy ze země odešlo velké množství kvalifikovaných lékařů, 72% respondentů odpovědělo kladně na otázku, zda si myslí, že se zhoršila kvalita zdravotní péče, oproti tomu o nezměněné dostupnosti se domnívá 73 % respondentů a stejné množství si myslí, že je stejně cenově dostupná.

O tom, jak zareagovali Islandčané na chování vlády po krizi svědčí i jejich odpovědi, přičemž celých 91 % nevěřilo v jednání vlády po pádu islandské ekonomiky. 77 % z nich dokonce změnilo své politické názory.

Demografické složení respondentů bylo následující:

- Muži 59 %, ženy 41 %
- Méně než 18 let 0 %, 18 – 30 let 24 %, 31 – 55 let 43 %, více než 56 let 33%
- Islandská národnost: 96 %, ostatní národnost 4 %
- Vysokoškolské vzdělání 31 %. Středoškolské vzdělání 52%, Základní vzdělání 17 %

6. Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak krize probíhala, jaké byly její historické i tehdy současné příčiny a jak ovlivnila islandskou společnost.

Z části historické vyplývá, že Island byl vždy zemí chudou, vzdálenou zbytku světa a, vzhledem k omezenému množství přírodních zdrojů, ne úplně schopnou se ubránit “nájedníkům”. Proto byl několik set let pod nadvládou cizích zemí. Je až s podivem, že země, kterou moje generace zná jako drahou, vyspělou a tajemnou, získala svoji nezávislost až v roce 1944, na konci druhé světové války.

Pokud si roky utlačování nejdříve Norskem a poté Dánskem a stabilně nízkou životní úroveň promítneme do chování běžných Islandců před krizí, nemůžeme se divit, že se Island dostal do takové situace. Levné půjčky, příslib něčeho lepšího, levnější letenky do celého světa, lepší auta, domy, stabilní práce v bance... To vše mělo za následek to, že se většina domácností zadlužila.

Z uvedených grafů je vidět, že bublina byla veskrze bankovní a i když prudce vzrostla nezaměstnanost a inflace, dopad na hospodářství jako takové nebyl nijak výrazný. Dalo by se to přičítat i tomu, že Island je země závislá na přírodních zdrojích, které nejsou nijak závislé na bankách, ekonomickém systému nebo vládě.

Větším problémem pro běžné občany ale byl fakt, že propad islandské koruny a nárůst inflace značně prodražil jejich půjčky, které byly často v zahraničí nebo ze zahraničního kapitálu. Následek byl jednoduchý - půjčit si z “nových” peněz na půjčky v penězích “starých” a zadlužit se někdy i více než dvojnásobně.

Celá krize však nezávisela jen na chování bank, ale také na velmi podezřelém přílivu dalšího cizího kapitálu například z Ruska, a Spojených států amerických (viz kapitola 3.4.3), který potom banky půjčovaly Islandcům. Velká část islandských “oligarchů” měla úzké konexe v zahraničí a dle dostupných zdrojů se nebáli ničeho. Tento problém je však natolik obsáhlý a složitý, že se již nevešel do rozsahu této práce. Zároveň jsou bohužel zdroje k tomuto problému velmi nedostupné.

7. Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

- Balchin, J. (2008). *To The Ends of The Earth*. Londýn: Arcturus publishing Ltd. ISBN 18-419-3560-3
- Boyes, R. (2009). *Meltdown Iceland: How the Global Financial Crisis Bankrupted an Entire Country*. Londýn: Bloomsbury. ISBN 16-081-9018-8
- Jónsson, Á. (2009). *Why Iceland?: How one of the World's Smallest Countries Became the Meltdown's Biggest Casualty*. New York: McGraw-Hill. ISBN 00-716-3284-0
- Kadečková, H. (2009). *Dějiny Islandu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-710-6408-4
- Karlsson, G. (2000). *Brief History of Iceland*. Reykjavik: Mal og Menning. ISBN 99-793-2034-6
- Karlsson, G. (2000). *Iceland's 1100 Years: The History of a Marginal Society*. Londýn: C. Hurst & Co. Ltd. ISBN 1850654204
- Nohlen, D., & Stöver, P. (2010). *Elections in Europe: A Data Handbook* (1.. vyd.). Baden-Baden: Nomos. ISBN 978-3-8329-5609-7
- Pohl, M., & Freitag, S. (1994). *Handbook on the history of European banks*. Aldershot: Edward Elgar Publishing Limited. ISBN 18-527-8919-0
- Zweiniger-Bargielowska, I., Dr Duffett, R., & Professor Drouard, A. (2012). *Food and War in Twentieth Century Europe*. Ashgate Publishing, Ltd. ISBN 9781409417705

Elektronické zdroje:

Alex. (27. leden 2009). *New Icelandic government under negotiation*. Načteno z Ice News:

[http://www.icenews.is/2009/01/27/new-icelandic-government-being-](http://www.icenews.is/2009/01/27/new-icelandic-government-being-negotiated/#axzz41N6DKHkI)

[negotiated/#axzz41N6DKHkI](http://www.icenews.is/2009/01/27/new-icelandic-government-being-negotiated/#axzz41N6DKHkI)

Anderson, R. (29. září 2008). *Iceland takes over Glitnir*. Načteno z Financial Times:

[http://www.ft.com/intl/cms/s/0/e096162e-8e18-11dd-8089-](http://www.ft.com/intl/cms/s/0/e096162e-8e18-11dd-8089-0000779fd18c.html#axzz3yBFclEBc)

[0000779fd18c.html#axzz3yBFclEBc](http://www.ft.com/intl/cms/s/0/e096162e-8e18-11dd-8089-0000779fd18c.html#axzz3yBFclEBc)

autorů, k. (1994). *Handbook on the History of European Banks*. Edward Elgar Publishing.

BBC News. (23. leden 2009). *Iceland announces early election*. Načteno z BBC News:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7847317.stm>

Bickerton, I. (15. srpen 2007). *Financial Times*. Načteno z Kaupthing buys NIBC in €3bn

deal:

[http://www.ft.com/intl/cms/s/0/096b6ffa-4af8-11dc-861a-](http://www.ft.com/intl/cms/s/0/096b6ffa-4af8-11dc-861a-0000779fd2ac.html#axzz3yBFclEBc)

[0000779fd2ac.html#axzz3yBFclEBc](http://www.ft.com/intl/cms/s/0/096b6ffa-4af8-11dc-861a-0000779fd2ac.html#axzz3yBFclEBc)

Birrell, I. (15. listopad 2015). *Iceland has jailed 26 bankers, why won't we?* Načteno z

Independent: [http://www.independent.co.uk/voices/iceland-has-jailed-26-bankers-](http://www.independent.co.uk/voices/iceland-has-jailed-26-bankers-why-wont-we-a6735411.html)

[why-wont-we-a6735411.html](http://www.independent.co.uk/voices/iceland-has-jailed-26-bankers-why-wont-we-a6735411.html)

Bowers, S. (4. srpen 2009). *The Guardian*. Načteno z Confidential Kaupthing corporate

loan details leaked on the internet:

[http://www.theguardian.com/business/2009/aug/04/iceland-bank-kaupthing-](http://www.theguardian.com/business/2009/aug/04/iceland-bank-kaupthing-internet-leak)

[internet-leak](http://www.theguardian.com/business/2009/aug/04/iceland-bank-kaupthing-internet-leak)

Dakers, M. (8. červen 2015). *The Telegraph*. Načteno z Iceland sets out plan to unfreeze its

currency: [http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11659730/Iceland-sets-](http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11659730/Iceland-sets-out-plan-to-unfreeze-its-currency.html)

[out-plan-to-unfreeze-its-currency.html](http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11659730/Iceland-sets-out-plan-to-unfreeze-its-currency.html)

Dally, J. (1967). *Jorgenson, Jorgen (1780–1841)*. Načteno z Australian Dictionary of

Biography: <http://adb.anu.edu.au/biography/jorgenson-jorgen-2282>

Dr Zweiniger - Bargielowska, I., Dr Duffet, R., & Prof. Drouard, A. (2012). *Food and War in Twentieth Century Europe*. Farnham: Ashgate Publishing Ltd.

- Fisheries, I. (2007). *Icelandic Fisheries*. Načteno z The Age of Settlement: <http://www.fisheries.is/history/the-age-of-settlement/>
- Fisheries, I. (2007). *Icelandic Fisheries*. Načteno z The Fishing Age: <http://www.fisheries.is/history/the-age-of-rowing-boats/the-fishing-age/>
- Fitch ratings online. (nedatováno). Načteno z <https://www.fitchratings.com>
- Fridriksson, I. (6. únor 2009). *The banking crisis in Iceland in 2008*. Načteno z Sedlabanki Íslands: <http://sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=6795>
- Griffiths, K. (31. leden 2008). *Kaupthing calls off NIBC buyout*. Načteno z The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/2783650/Kaupting-calls-off-NIBC-buyout.html>
- Hagstofa Íslands*. (nedatováno). Načteno z Hagstofa Íslands: <http://www.hagstofa.is>
- Hall, J. (11. březen 2009). *The Telegraph*. Načteno z Baugur files for bankruptcy: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/retailandconsumer/4974937/Baugur-files-for-bankruptcy.html>
- Hilmarsson, H. Þ. (2013). *Small states and big banks – the case of Iceland*. Načteno z Baltic International Centre for Economic Policy Studies: http://www.biceps.org/assets/docs/bje/bje2013_no1/Policy_paper_2
- House of Commons Treasury Committee. (31. březen 2009). *Banking Crisis: The impact of the failure of the Icelandic banks*. Načteno z House of Commons: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmtreasy/402/402.pdf>
- iDnes.cz. (5. únor 2009). *Island na kolenou pošilhává po Evropské unii*. Načteno z iDnes.cz: http://zpravy.idnes.cz/island-na-kolenou-posilhava-po-evropske-unii-fnc-/zahranicni.aspx?c=A090205_085612_zahranicni_ad
- Ing. Kubeš, T. (30. listopad 2008). *Island a ekonomická krize II – dopady a analýza*. Načteno z [tomaskubes.net](http://www.tomaskubes.net): <http://www.tomaskubes.net/download/island-ekonomicka-krize.pdf>

- Isherwood, J. (12. listopad 2008). *Iceland: Denmark has turned its back*. Načteno z Politiken: <http://politiken.dk/newsinenglish/article596825.ece>
- Jackson, J. (2.. září 2007). *He's the real thing*. Načteno z The Guardian: <http://www.theguardian.com/football/2007/sep/02/newsstory.sport10>
- Jones, S. (14. říjen 2008). *Iceland: Landsbanki gets £100m loan to pay UK depositors*. Načteno z The Guardian: <http://www.theguardian.com/money/2008/oct/14/savings-banking>
- Lambert, T. (2015). *A BRIEF HISTORY OF ICELAND FROM VIKING TIMES TO TODAY*. Načteno z Local Histories: <http://www.localhistories.org/iceland.html>
- Mason, R. (13. duben 2009). *Iceland banking inquiry finds murky geysers runs deep*. Načteno z The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis/5145969/Iceland-banking-inquiry-finds-murky-geysers-runs-deep.html>
- Mason, R. (1.. srpen 2009). *The Telegraph*. Načteno z Icelandic bank chief in £500m of hot water: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/5956509/Icelandic-bank-chief-in-500m-of-hot-water.html>
- mbl.is. (2. únor 2009). *Framsókn ver nýja stjórn*. Načteno z mbl.is: http://www.mbl.is/frettir/kosning/2009/01/31/framsokn_ver_nyja_stjorn/
- Moody, J. (3. listopad 2008). *Iceland to Britain: 'We're No Terrorists'*. Načteno z Time: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1855901,00.html>
- Myers, B. (3.. října 2008). *The Icelandic Sagas: Europe's most important book?* Načteno z The Guardian: <http://www.theguardian.com/books/booksblog/2008/oct/03/1>
- Nicol, J. (1841). *An Historical and Descriptive Account of Iceland, Greenland and the Faroe Islands*. Edinburgh: Oliver & Boyd.

- Rannsóknarnefnd Alþingis. (2008). *1. kafli Verkefni og skipan nefndarinnar*. Načteno z Rannsóknarnefnd Alþingis: <http://www.rna.is/eldri-nefndir/addragandi-og-orsakir-falls-islensku-bankanna-2008/skyrsla-nefndarinnar/bindi-1-kaflar-1-6/1.-kafli/>
- RANNSÓKNARNEFND ALÞINGIS. (2009). *Causes of the Collapse of the Icelandic Banks - Responsibility, Mistakes*. Načteno z <http://rna.is/media/skjol/RNAvefurKafli21Enska.pdf>
- Roddy, M. (20. leden 2009). *Iceland protesters demand government step down*. Načteno z Reuters: <http://www.reuters.com/article/iceland-protests-idUSLK69268520090120>
- Sedlabanki Íslands. (nedatováno). Načteno z History: <http://www.cb.is/the-bank/about-the-central-bank/history>
- Sedlabanki Íslands. (3. duben 2007). *Financial Stability report 2007*. Načteno z Sedlabanki Íslands: http://www.cb.is/library/Skraarsafn---EN/Financial-Stability-Report/en_FS_2007.pdf
- Sedlabanki Íslands. (září 2008). *Economic Indicators*. Načteno z Sedlabanki Íslands: <http://sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=6451>
- Sedlabanki Íslands. (4. květen 2008). *Financial Stability report 2008*. Načteno z Sedlabanki Íslands: http://www.cb.is/library/Skraarsafn---EN/Financial-Stability-Report/en_FS_2008.pdf
- Stringer, D. (25. leden 2009). *Iceland's commerce minister quits, citing meltdown*. Načteno z The San Diego Union Tribune: <http://www.sandiegouniontribune.com/news/2009/jan/25/eu-iceland-elections-012509/?ap>
- The Origin of The Icelanders*. (nedatováno). Načteno z The Árni Magnússon Institute for Icelandic studies: http://www.arnastofnun.is/page/the_origins_of_the_icelanders
- United Nations Development Programme. (nedatováno). *Human Development reports*. Načteno z Trends 1990 - present: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/NOR>

Utanríkisráðuneytid. (26. leden 2009). *Iceland's coalition government resigns*. Načteno z Utanríkisráðuneytid: <https://eng.utanrikisraduneyti.is/news-and-publications/nr/4746>

Vaiglova, L. (23. leden 2009). *PM of Iceland steps down, elections to take place in May*. Načteno z IceNews: <http://www.icenews.is/2009/01/23/pm-of-iceland-steps-down-elections-to-take-place-in-may/#more-5432>

Valgardson, W. D. (29. duben 2013). *Report on Iceland: 1879, Nature*. Načteno z wdvalgardsonkaffihus.com Blog: <http://wdvalgardsonkaffihus.com/blog/2013/04/29/report-on-iceland-1979-nature/>

8. Seznam grafů

- Graf 1:** Hrubý domácí produkt na Islandu v letech 2000 - 2014 v milionech ISK. Zdroj: vlastní zpracování dat.....32
- Graf 2:** Tempo růstu hrubého domácího produktu na Islandu v letech 2000 - 2014 (v %). Zdroj: 33
- Graf 3:** Vývoj inflace na Islandu mezi lety 2000 až 2014 (v %). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.....34
- Graf 4:** Vývoj kurzu ISK/USD v letech 1996 až 2016. Zdroj a zpracování: tradingeconomics.com.....35
- Graf 5:** Vývoj procentuálního podílu státního dluhu na hrubém domácím produktu v letech 2000 - 2012, Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands.....36
- Graf 6:** Vývoj importu a exportu na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK). Zdroj: vlastní zpracování dat, zdroj dat: Hagstofa Íslands.....37
- Graf 7:** Celkové spotřební výdaje domácností na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.....38
- Graf 8:** Vývoj průměrné nominální roční hrubé mzdy na Islandu v letech 2000 - 2014 (tisíce ISK/rok/ekonomicky aktivního obyvatele). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.....38
- Graf 9:** Vývoj celkové nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.....39
- Graf 10:** Vývoj nezaměstnanosti mimo region Reykjavíku na Islandu v letech 2000 - 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování dat, data: Hagstofa Íslands.....40

Graf 11: Vývoj nezaměstnanosti v regionu Reykjavíku na Islandu v letech 2000 - 2014, (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands.....	40
Graf 12: Vývoj nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014 rozdělený podle pohlaví (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, data: Hagstofa Íslands.....	41
Graf 13: Vývoj nezaměstnanosti na Islandu v letech 2000 - 2014, rozdělený podle věkových kategorií (procenta). Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.....	42
Graf 14: Vývoj imigrace a emigrace na a z Islandu v letech 2000 - 2014, (počet osob). Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.....	43
Graf 15: Vývoj podílu sociálních výdajů na HDP na Islandu v letech 2000 – 2014 (procenta). Zdroj: vlastní zpracování. Zdroj dat: Hagstofa Íslands.....	44
Graf 16: Výsledky parlamentních voleb na Islandu v letech 1999 - 2013, (procenta získaných hlasů). Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.....	44
Graf 17: Vývoj počtu a cestujících přes letiště Keflavík na Islandu v letech 2003 - 2014. Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Hagstofa Íslands.....	47